VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
Fakulta financí a účetnictví
Katedra finančního účetnictví a auditingu
studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Současná hodnota peněz ve vybraných Mezinárodních standardech účetního výkaznictví

Autor bakalářské práce: Michal Vrána

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. David Procházka, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Současná hodnota peněz ve vybraných Mezinárodních standardech účetního výkaznictví vypracoval samostatně a že jsem veškerou použitou literaturu a další prameny řádně označil a uvedl v přiloženém seznamu.

V Kladně dne 5. 5. 2020

.....

Michal Vrána

Poděkování:

Rád bych poděkoval doc. Ing. Davidu Procházkovi, Ph.D. za příkladnou pomoc při konzultacích a za inspirativní myšlenky, jež mě doprovázely nejen v průběhu psaní bakalářské práce, ale též v průběhu celého bakalářského studia.

Abstrakt

Název práce:	Současná hodnota peněz ve vybraných Mezinárodních standardech účetního výkaznictví
Autor:	Michal Vrána
Vedoucí práce:	doc. Ing. David Procházka, Ph.D.
Katedra:	Katedra finančního účetnictví a auditingu
Klíčová slova:	současná hodnota, IFRS, rezervy, leasing, výnosy

Bakalářská práce se zabývá technikou současné hodnoty při oceňování v Mezinárodních standardech účetního výkaznictví. V oblastech rezerv, výnosů ze smluv se zákazníky a leasingů u nájemce je zobrazen způsob definic parametrů vstupujících do výpočtů této techniky. Dle závěru je většina parametrů definována dostatečně. Ve všech vybraných oblastech je provedena citlivostní analýza, jenž na smyšlených příkladech dokazuje možné zkreslení finančních výkazů při různě dosazovaných vstupech. Práce si zároveň klade za cíl zjistit, jakým způsobem je na princip současné hodnoty pohlíženo v rámci IFRS jako celku. Z výzkumu plyne, že na princip přímo odkazují téměř 2/3 všech platných standardů, tedy že má v celém systému své pevné místo.

Abstract

Title:	The Present Value of Money in Selected International Financial Reporting Standards
Author:	Michal Vrána
Supervisor:	doc. Ing. David Procházka, Ph.D.
Department:	Department of Financial Accounting and Auditing
Keywords:	present value, IFRS, provisions, leasing, revenues

The bachelor thesis is concerned with the present value measurement technique in the IFRS. The definition of inputs, which enters into present value technique, are shown in terms of selected areas: provisions, revenue from contracts with customers and leases accounted by lessees. According to the conclusion, most of the input definitions are sufficient. The sensitivity analysis for each area has been performed on fictional examples to show, how distorted could financial statements be while modifying inputs. The thesis is also aimed at seeking of a general view of IFRS on the present value principle. The conclusion is that almost 2/3 of all standards contain some reference to that principle. Therefore, the principle is well established in the whole system of IFRS.

Seznam zkratek

CF	Cash flow (Peněžní tok)
EBIT	Earnings before interest and tax (Zisk před úroky a zdaněním).
EBITDA	Earnings before interest, tax, depreciation and amortization (Zisk před úroky, daní a odpisy)
FV	Future value (Budoucí hodnota)
IAS	International Accounting Standard (Mezinárodní účetní standard)
IASB	International Accounting Standards Board (Rada pro mezinárodní účetní standardy)
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee (Výbor pro výklad Mezinárodních standardů)
IFRS	International Financial Reporting Standards (Mezinárodní standardy účetního výkaznictví)
PV	Present value (Současná hodnota)

Obsah

Úvod ... **7**

1. Současná hodnota peněz z pohledu finanční matematiky ... **9**

1.1 Podstata časové hodnoty peněz ... 9

1.2 Základní pojmy ve finanční matematice ... 9

1.3 Úročení a odúročení ... 10

1.3.1 Jednoduché úročení ... 10

1.3.2 Složené úročení ... 11

2. Oceňování v Mezinárodních standardech ... **14**

2.1 Oceňování dle aktualizovaného koncepčního rámce ... 14

2.1.1 Historické náklady ... 15

2.1.2 Reálná hodnota (Fair value) ... 15

2.1.3 Hodnota z užívání a hodnota plnění ... 16

2.1.4 Běžná cena ... 16

2.2 Standardy relevantní pro princip současné hodnoty ... 16

3. Současná hodnota v oblasti rezerv ... **19**

3.1 Rezervy ... 19

3.2 Parametry vstupující do výpočtu současné hodnoty u rezerv ... 20

3.3 Zveřejnění ... 21

3.4 Citlivostní analýza na příkladu rezervy ... 22

4. Současná hodnota v oblasti výnosů ze smluv se zákazníky ... **26**

4.1 Výnosy ze smluv se zákazníky ... 26

4.2 Parametry vstupující do výpočtů současné hodnoty u výnosů ... 28

4.3 Zveřejnění ... 29

4.4 Citlivostní analýza na příkladu kontraktu se zákazníkem ... 29

5. Současná hodnota v oblasti leasingů u nájemce ... **33**

5.1 Leasing u nájemce ... 33

5.2 Parametry vstupující do výpočtů současné hodnoty u nájmů ... 35

5.3 Zveřejnění ... 36

5.4 Citlivostní analýza na příkladu leasingu u nájemce ... 37

Závěr ... **42**

Zdroje ... **44**

Úvod

Nacházíme se v době, kdy jsou účetní pravidla postupně celosvětově harmonizována. Spolupráce mnoha účetních odborníků vede ke stále častějšímu sjednocení účetních pravidel a metod. Motivací k harmonizaci je celá řada, primárním důvodem je požadavek investorů – možnost srovnání dvou účetních jednotek bez ohledu na hranice, které tyto jednotky dělí.

Jedním z hlavních hráčů v postupující harmonizaci je IFRS Foundation, jenž vydává Mezinárodní standardy účetního výkaznictví. Jedná se o organizaci, která zásadním způsobem ovlivňuje nejen vlastní účetní výkaznictví, ale též lokální výkaznictví jednotlivých států či jejich sdružení. Jednotlivé země nemusí přijímat výkaznictví dle IFRS jako celek, je však možné postupně jeho principy zabudovat do své legislativy a tím přiblížit vykazování uvedenému celku.

Mezi principy, v kterých se mohou lokální předpisy lišit od IFRS, jsou odlišnosti v oceňování. Konkrétně využívání techniky současné hodnoty. Existují účetní legislativy, které tuto techniku nepoužívají či explicitně neuvádějí. Z pohledu věrného a úplného zobrazení skutečnosti, jenž by mělo účetnictví podávat, i z pohledu racionálního investora však opomenutí této techniky pouze zkresluje skutečný stav a uživatelé účetních závěrek tak nejsou informováni dle skutečnosti.

Úvahy vedoucí k vytvoření práce byly proto spojeny s možným dalším rozšířením techniky současné hodnoty do dalších legislativ v takovém znění, v jakém je schválena v rámci IFRS. Je technika současné hodnoty v Mezinárodních standardech účetního výkaznictví dostatečně upravena? Hlavním prvkem, který techniku ovlivňuje, jsou použité vstupy. Jsou tyto vstupy jasně definovány? Zmíněné otázky vedly k formulaci cílů práce. Hlavním cílem je určit, zda jsou ve vybraných standardech jasně definovány všechny parametry vstupující do výpočtů. Vedlejším cílem práce je zjistit, jak moc lze vykazované částky ovlivňovat pomocí citlivých parametrů. Zároveň je též vedlejším cílem zjistit, jak často je na princip současné hodnoty v IFRS celkově pohlíženo.

Metodami, kterými se dosahují cíle práce, je analýza a indukce. Metodou analýzy lze zhodnotit jednotlivé standardy zvlášť a tím identifikovat případné rozpory či míru harmonie mezi jednotlivými principy. V rámci metody indukce lze vyvodit některé obecné závěry, které sice nejsou v IFRS explicitně zmíněny, avšak vyplývají z uvedených jednotlivostí.

Zajímavým poznatkem je, že uvedenému tématu není věnován dostatek pozornosti. Výzkumy v oblastech současné hodnoty v IFRS na mezinárodní úrovni provádí především sama IFRS Foundation, která však zkoumá pouze jednotlivé vstupy do techniky, a to pouze v rámci jediného standardu či malého vzorku standardů. V českém prostředí se tématu komplexně věnoval pouze Novotný (2008) v rámci závěrečné práce, jenž byla i jistou inspirací ke struktuře této bakalářské práce.

Prameny zdrojů, z nichž bakalářská práce vychází, jsou především zdroje originální, vydané IFRS Foundation. Druhotnou skupinou pramenů jsou české publikace týkající se IFRS. Poslední skupinou pramenů jsou odborné články a publikace v anglickém jazyce, zabývající se související problematikou.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. První dvě kapitoly jsou zaměřeny spíše teoreticky, přičemž poskytují čtenáři komplexní úvod do problematiky. První kapitola nazvaná Současná hodnota peněz z pohledu finanční matematiky vysvětluje důvod využívání techniky současné hodnoty a zároveň k ní poskytuje výpočetní aparát. V druhé kapitole Oceňování v Mezinárodních standardech jsou přiblíženy oceňovací základny s přihlédnutím ke zkoumané technice. Kromě základen oceňování je však v této kapitole i krátká praktická část, a to zamyšlení nad pojetím současné hodnoty v IFRS komplexně.

Následující kapitoly, tedy třetí až pátá, jsou vždy zaměřeny na jedinou oblast v rámci IFRS. Kapitoly mají stejné struktury, aby bylo možné srovnání jednotlivých témat. Na konci každé kapitoly je vždy praktická část, ve které je provedena citlivostní analýza na konkrétním smyšleném příkladu. Třetí kapitola nese název Současná hodnota v oblasti rezerv, čtvrtá kapitola je nazvána Současná hodnota v oblasti výnosů ze smluv se zákazníky a poslední, pátou kapitolou, je Současná hodnota v oblasti leasingů u nájemce. Témata jsou řazena chronologicky podle data vydání standardu, kterým se řídí.

Omezením výpovědní hodnoty práce je především časový rámec předpisů. Všechna použitá fakta ze standardů jsou aktuální k 31. 3. 2020. Je však předpokládáno, že se některé standardy v blízké době změní, především s ohledem na projekty IBOR Reform a Primary Financial Statements.

1. Současná hodnota peněz z pohledu finanční matematiky

1.1 Podstata časové hodnoty peněz

Prvním krokem pro úspěšné využití techniky současné hodnoty peněz v rámci účetnictví je znalost jejího smyslu.

Základním principem techniky je myšlenka, že peníze mají odlišnou hodnotu v čase. Pokud investor vlastní peníze, které momentálně nevyužije pro vlastní potřebu, může je investovat. Jestliže je dotyčný investuje, pak za úbytek likvidity a zvýšené riziko požaduje náležitou odměnu. Náležitou odměnu z hlediska finanční matematiky nazýváme **úrok** a s její hodnotou pracujeme ve výpočtech úročení.

Zároveň každý investor dle ekonomické teorie preferuje více peněz než méně, méně rizika než více a zároveň stejné množství peněz dnes než později. Především kvůli první a třetí preferenci vzniká potřeba vyhodnotit množství investovaných peněz k jedinému datu. U různých investic pak investor může vyhodnotit, která je z hlediska uvedených preferencí výhodnější.

Časovou hodnotu peněz tedy lze definovat jako finanční metodu, která slouží k porovnání dvou či více peněžních částek z různých časových období (Radová et al. 2013).

1.2 Základní pojmy ve finanční matematice

V kapitole 1.1 byl vysvětlen pojem úrok, avšak pro další postup je nezbytné definovat další používané výrazy.

- **Dobou úročení** nazýváme dobu, po kterou investor předpokládá zhodnocování vložených prostředků.
- **Současnou hodnotou** rozumíme částku, která po určité době úročení přinese **budoucí hodnotu**.
- **Úroková sazba** je úrok vyjádřený v procentech z hodnoty kapitálu, vztahující se k určitému časovému období. Úroková sazba je vždy přesně určena některým subjektem, například obchodní bankou (Šoba a Širůček 2017).
- **Úroková míra** znamená totéž, co úroková sazba, avšak nejedná se o přesně určenou veličinu některým subjektem, ale veličinu odvozenou od jednotlivých úrokových sazeb v ekonomice.
- **Úrokovým obdobím** nazýváme časový interval, po kterém se k částce připíšou úroky. Úrokové období udává **frekvenci úročení**, tedy veličinu vyjadřující, jak často se připisují úroky.

1.3 Úročení a odúročení

Při výpočtech hodnoty peněz k určitému časovému okamžiku vždy vycházíme ze vzorců úročení. Pojem úročení je používán v případech znalosti současné hodnoty a následnému dopočtení budoucí hodnoty. Z účelu zaměření této práce je vhodnější problematiku popsat z opačného hlediska, a to z pohledu odúročení. Tento pohled je používán i v účetnictví při výpočtech současné hodnoty. Odúročení se využívá při znalosti budoucích toků peněz a při potřebě vyjádřit uvedené částky k určitému předcházejícímu datu, nejčastěji k současnosti.

V rámci úročení[1] lze rozeznat 2 jeho druhy. Jedná se o úročení jednoduché a úročení složené. Jednoduché úročení lze ještě dále rozdělit dle jiného hlediska na úročení polhůtní a úročení předlhůtní. V dalších podkapitolách jsou všechny druhy vysvětleny podrobněji.

1.3.1 Jednoduché úročení

Jedná se o takový typ úročení, při kterém se úročí pouze původní vložený kapitál, již připsané úroky se dále neúročí. Z hlediska matematiky se k výpočtům jednoduchého úročení využívá vztahů aritmetické posloupnosti.

Jak již bylo vysvětleno výše, jednoduché úročení je možné rozdělit na polhůtní a předlhůtní. U polhůtního typu úročení se připisují úroky na konci úrokového období ze současné hodnoty kapitálu. Pro výpočet současné hodnoty při polhůtním typu se používá

$$PV = \frac{FV}{(1 + r * t)}$$

Vzorec 1,

kde PV vyjadřuje současnou hodnotu kapitálu, FV budoucí hodnotu kapitálu, r úrokovou sazbu za úrokové období a t počet úrokových období.

$$PV = FV * (1 - d * t)$$

Vzorec 2

Vzorec 2 vyjadřuje druhý typ jednoduchého úročení, a to předlhůtní úročení. Výrazy PV, FV a t mají totožný význam, jako u jednoduchého polhůtního úročení. Jedinou neznámou vstupující veličinou je d, takzvaná diskontní míra, vztažená k úrokovému období.

Jednoduché úročení není v praxi tolik využíváno. Je to pravděpodobně způsobeno jeho vlastností, neboť je výhodnější než složené úročení pouze v případě kratší doby úročení, než je jedno úrokové období. Hlavním využitím jednoduchého úročení zůstávají situace factoringu pohledávek a eskontního

[1] Úročení je ve své podstatě opakem odúročení, proto lze oba pojmy nahrazovat. Avšak zavedená terminologie obsahuje výraz úročení, proto je v následujících pojmech ponecháno.

úvěru (Šoba a Širůček 2017). Na výpočty úroků a současné hodnoty pro tyto operace používáme Vzorec 2 předlhůtního jednoduchého úročení.

1.3.2 Složené úročení

U složeného úročení není úročen pouze původně vložený kapitál, ale úročí se i již připsané úroky. Složené úročení má matematický základ v geometrické posloupnosti. Zároveň platí, že u složeného úročení se nevyužívá předlhůtního typu úročení, proto zde tento typ není uveden.

Při výpočtech současné hodnoty kapitálu složeným úročením se využívá

$$PV = \frac{FV}{(1+r)^n}$$

Vzorec 3,

kde PV je současnou hodnotou kapitálu, FV je jeho budoucí hodnotou, r je úroková sazba vztažená k jednomu úrokovému období a n je počet úrokových období.

V případě úročení se v praxi může využívat mnoho typů délky úrokového období. Avšak z hlediska teoretického zkoumání je významné takzvané spojité úročení. Jedná se o úročení, při kterém se kapitál úročí nekonečně často, frekvence úročení se tedy blíží nekonečnu a délka úrokového období se blíží 0. Pro tento speciální vztah existuje Vzorec 4.

$$PV = \frac{FV}{e^{r*t}}$$

Vzorec 4

Ve Vzorci 4 jsou veličiny PV a FV totožné s veličinami ve Vzorci 3, parametry r a t vyjadřují roční úrokovou sazbu, respektive počet let úročení. Z tohoto vztahu lze zaregistrovat, že se do vzorce pro spojité úročení dosazují parametry v letech, narozdíl od klasického vzorce pro složené úročení. To je způsobeno již zmíněnou problematikou délky úrokového období.

Ve všech předchozích případech se využívá složené úročení pro odúročení pouze jedné částky. Tento předpoklad je však nedostatečný pro využití v praxi, je potřeba znát vzorce pro výpočet současné hodnoty většího počtu budoucích peněžních toků. Základním vzorcem neomezujícím počet úrokových období, frekvenci plateb a výše plateb je Vzorec 5.

$$SH = \sum_{n=0}^{t} \frac{CF_n}{(1+r_n)^n}$$

Vzorec 5

Ve Vzorci 5 se vypočte současná hodnota SH jako suma všech diskontovaných peněžních toků. Období mohou nabývat hodnot od 0 do t, zároveň v každém období mohou být různě definované peněžní toky CF a úrokové sazby r.

Vzorec 5 je možné formálně rozepsat jako

$$SH = CF_0 + \frac{CF_1}{(1+r_1)} + \frac{CF_2}{(1+r_2)^2} + \cdots + \frac{CF_t}{(1+r_t)^t}$$

Vzorec 6,

v němž je SH současnou hodnotou všech peněžních toků, $CF_{0,1,2,\ldots,t}$ jsou peněžní toky v jednotlivých úrokových obdobích, $r_{1,2,\ldots,t}$ jsou úrokové sazby platné vždy od okamžiku, ke kterému je počítána současná hodnota, až do okamžiku peněžního toku.

Vzorec 6 se často využívá při hodnocení investic v podnikové praxi, umožňuje totiž zadávat i záporné peněžní toky či vynechávat jednotlivá období v případě absence peněžních toků. Při hodnocení investice se ve financích podniku SH vyjadřuje jako současná hodnota investice. Zároveň, v případě odečtení tržní ceny investice od Vzorce 6 získáme takzvanou čistou současnou hodnotu investice. Ta se využívá pro hodnocení jakýchkoliv investovaných prostředků, například finanční investice, budování nové továrny nebo zahájení prodeje nového produktu (Vernimmen et al. 2014).

V případě pravidelných a konstantních peněžních toků, takzvaných anuit, je možné využít vzorce na výpočet spoření a důchodu. Spoření nebude v této práci blíže specifikováno, neboť se využívá k výpočtům budoucí hodnoty. V práci je věnována pozornost současné hodnotě, kterou lze vypočítat pomocí vzorce pro důchody. Důchodové vzorce počítají současnou hodnotu budoucích anuit a nazývají se tak díky svému využití u výpočtů pravidelných příjmů, rent a pravidelných dávek ze sociálního pojištění (Šoba a Širůček 2017). Důchodové vzorce je možné rozdělit na dva základní druhy, a to na předlhůtní a polhůtní důchody. U předlhůtních důchodů jsou anuity vypláceny na počátku každého úrokového období. Oproti tomu polhůtní důchody vyjadřují vyplácení anuit na konci každého úrokového období.

$$D_{p\check{r}} = A * (1+r) * \frac{1-(1+r)^{-n}}{r}$$

Vzorec 7

$$D_{po} = A * \frac{1-(1+r)^{-n}}{r}$$

Vzorec 8

Vzorec 7 vyjadřuje výpočet předlhůtního důchodu, Vzorec 8 důchodu polhůtního. Čtenář si může povšimnout využití stejných parametrů pro oba výpočty, proto je přijatelné vysvětlit parametry najednou. Jak již bylo vysvětleno výše, $D_{p\check{r}}$ a D_{po} jsou současnými hodnotami budoucích anuit. A dále

vyjadřuje výši pravidelné anuity za úrokové období, r úrokovou sazbu vztaženou k úrokovému období a n počet úrokových období.

Ve Vzorcích 7 a 8 je použita veličina počet úrokových období, což značí jejich využití pouze pro konečný počet období. Jestliže je žádoucí neomezovat počet úrokových období a zvažovat plynutí konstantních anuit po nekonečně dlouhou dobu, využije se

$$D_{po} = \frac{a}{r}$$

Vzorec 9

v případě polhůtního věčného důchodu a

$$D_{p\check{r}} = \frac{a * (1 + r)}{r}$$

Vzorec 10

v případě předlhůtního věčného důchodu. Ve Vzorcích 9 a 10 uvažujeme D_{po} a $D_{p\check{r}}$ jako současnou hodnotu věčného důchodu, a jako pravidelnou roční anuitu a r jako roční úrokovou sazbu.

Vzorce pro výpočet věčného důchodu jsou využívány v praxi velmi často a v různých finančních disciplínách. Například oblíbený je takzvaný Gordonův růstový model, který vychází ze vzorce polhůtního důchodu, u kterého navíc využívá veličinu g, takzvané tempo růstu, která snižuje ve jmenovateli parametr r. Gordonův růstový model je využíván pro ocenění akcií. Konkrétně je jedním z nejpoužívanějších vzorců v rámci bezpečnostní analýzy, protože dokáže reflektovat dlouhodobé předpoklady a je velmi citlivý na jakékoliv změny parametrů (Pinto 2020, s. 327).

Všechny výše uvedené vzorce mají své využití ve finanční praxi. Z hlediska zaměření bakalářské práce budou některé vzorce dále využity v účetních případech, a to v kapitolách zaměřujících se na jednotlivé vybrané okruhy IFRS.

2. Oceňování v Mezinárodních standardech

Jedním z metodických prvků účetnictví obecně je oceňování. Jelikož se práce věnuje současné hodnotě peněz, tedy specifické formě a způsobu zanášení hodnot do účetnictví, je žádoucí připomenout možné přístupy k oceňování.

V rámci Mezinárodních standardů je oceňování, stejně jako další metodické prvky, zaneseno v koncepčním rámci. Koncepční rámec je důležitou součástí Mezinárodních standardů. Není sice účetním standardem a nedefinuje proto účetní postupy pro specifický problém, avšak tvoří ideovou základnu pro všechny ostatní standardy řešící konkrétní problémy (Kovanicová 2005).

Do roku 2020 byl platný původní koncepční rámec z roku 1989 (Dvořáková 2017), u kterého proběhla v roce 2010 částečná novelizace. Tento koncepční rámec byl v posledních letech kritizován, především kvůli nedostatečným instrukcím při oceňování a vykazování, kvůli nedostatečné metodice v oblasti rozpoznání a měření nejistot a kvůli zastaralosti instrukcí k rozpoznání nových aktiv a závazků (Gornik-Tomaszewski a Choi 2018). V rámci české literatury Dvořáková (2017) kritizovala absenci oceňovací základny fair value a přílišné zaměření na historické hodnoty.

Kritika zastaralosti přinesla změnu. V roce 2012 se IASB rozhodla spustit nový projekt aktualizace koncepčního rámce. Po 6 letech byl projekt dokončen a zároveň byl publikován nový koncepční rámec (Gornik-Tomaszewski a Choi 2018). Díky tomu se může práce zaměřit na oceňování z pohledu nového koncepčního rámce.

2.1 Oceňování dle aktualizovaného koncepčního rámce

V roce 2018 byl Koncepční rámec aktualizován s účinností pro účetní období začínající od 1. 1. 2020 nebo později, avšak s možností dřívější aplikace (Bakker et al. 2019).

Prvotní důležitou podmínkou pro účetní vykazování dle IFRS je předpoklad trvání účetní jednotky v budoucnosti, takzvaný going concern. Neplatí-li tento předpoklad, účetní jednotka nemůže vykazovat podle následujících oceňovacích metod a musí zvolit jinou oceňovací bázi, na jejímž základě bude zveřejňovat účetní závěrku. Tuto odlišnou bázi Koncepční rámec blíže nespecifikuje.

Splňuje-li účetní jednotka předpoklad trvání, lze oceňovat podle bází (základen) ocenění uvedených ve standardech. Koncepční rámec obsahuje 2 možné přístupy k ocenění, historické náklady (historical cost)[2] a současná hodnota (current value). Historické náklady zároveň tvoří jednu z bází oceňování, kdy se oceňuje na základě skutečně proběhlých transakcí. Oproti tomu současná hodnota je pouze přístupem, v jejím rámci IFRS rozeznávají 3 odlišné báze: reálná hodnota (fair value), hodnota z užívání a hodnota plnění (value in use, fulfilment value) a běžná cena (current cost). Veškeré

[2] České překlady uvedených pojmů nejsou jednotné a mohou se měnit dle autora publikace.

oceňovací báze současné hodnoty reflektují události a podmínky ke dni ocenění, a tím se liší od historických nákladů.

Je možné zaregistrovat, že v rámci koncepčního rámce není definována současná hodnota samostatně. Mohlo by se zdát, že se v IFRS současná hodnota nevyužívá. Opak je však pravdou, současná hodnota je prostředkem, jehož pomocí lze v rámci daných základen oceňovat. Jednotlivé oceňovací základny jsou blíže vysvětleny v následujících podkapitolách, vždy se v nich přihlíží především na vztah k technice současné hodnoty.

2.1.1 Historické náklady

Základním přístupem báze historických nákladů je oceňování v ceně transakce nebo jiné události zakládající nabytí aktiva či závazku. Tato cena, která do účetnictví přechází jako hodnota, se v dalších obdobích může měnit pouze v předem stanovených případech. V případě znehodnocení se upravuje hodnota aktiva a v případě nevýhodnosti závazek. Zároveň, pokud má aktivum či závazek finanční komponentu, měl by se v průběhu životnosti zohlednit úrok na základě akruálního principu (Bakker et al. 2019).

Odstavce o úroku v koncepčním rámci zohledňují současnou hodnotu v účetnictví, v případě, kdy je součástí položky finanční komponenta. Tento termín koncepční rámec bohužel nedefinuje, což není dobrým přístupem. Související výraz významná finanční komponenta je definován např. ve standardu IFRS 15 – Výnosy ze smluv se zákazníky takto: *„Účetní jednotka by měla, při stanovení transakční ceny, upravit slíbenou částku protiplnění o vliv hodnoty peněz v čase, pokud časování plateb dohodnuté ve smlouvě (buď explicitně či implicitně) poskytuje zákazníkovi nebo účetní jednotce významný užitek z financování transferu zboží nebo služeb zákazníkovi.“* (IFRS Foundation 2018, odst. 60)[3]. Z uvedených informací lze implikovat, že se v rámci historických nákladů využívá technika současné hodnoty v případě významného financování plynoucího z konkrétní transakce.

Koncepční rámec v kapitole historických nákladů popisuje samostatně finanční aktiva a finanční závazky. K jejich správnému ocenění má být použita metoda amortizované hodnoty (amortised cost method). U metody amortizované hodnoty uvažuje účetní jednotka budoucí očekávané přítoky a odtoky peněz a oddiskontuje je k současnosti úrokovou sazbou platnou k datu prvotního rozpoznání. Uvedená metoda plně respektuje ocenění současnou hodnotou.

2.1.2 Reálná hodnota (Fair value)

Reálná hodnota se do koncepčního rámce dostala až v nejnovějším vydání. Definici reálné hodnoty lze vyjádřit následujícím způsobem: *„Fair value je cena, která by mohla být ke dni ocenění obdržena při*

[3] Vlastní překlad následujícího textu ze standardu IFRS 15.60: In determining the transaction price, an entity shall adjust the promised amount of consideration for the effects of the time value of money if the timing of payments agreed to by the parties to the contract (either explicitly or implicitly) provides the customer or the entity with a significant benefit of financing the transfer of goods or services to the customer.

prodeji aktiva či zaplacena při úhradě závazku při běžné transakci mezi účastníky trhu.“ (Dvořáková 2017, s. 68). Uvedená citace je překladem originální definice, jenž se vyskytuje ve dvou částech standardů, v Koncepčním rámci a ve standardu IFRS 13 – Ocenění ve fair value.

Zjištění reálné hodnoty lze provést dvěma způsoby. Prvním je přímé přijetí hodnoty z dat aktivního trhu. Tento způsob je problematický, požadavek aktivního trhu nemusí být často splněn. Existence druhého způsobu zajistí, že uvedený požadavek nebude potřeba. Jedná se o nepřímý způsob využívající oceňovací techniky. Koncepční rámec vyjmenovává faktory, které je nutné vzít v potaz při využívání nepřímého způsobu, a mezi těmito faktory se nachází i faktor hodnoty peněz v čase. Do ocenění na základě reálné hodnoty tedy vstupuje i technika současné hodnoty v rámci nepřímého způsobu.

2.1.3 Hodnota z užívání a hodnota plnění

Oceňovací báze hodnota z užívání je současnou hodnotou peněžních přítoků, u kterých se předpokládá, že poplynou z užívání aktiva. Oproti tomu hodnota plnění je současná hodnota všech předpokládaných peněžních odtoků.

Přístup, kterým se zjišťují hodnoty těchto bází, je velmi blízký nepřímému způsobu využívanému u reálné hodnoty. Jsou využívány stejné oceňovací techniky. Hlavním rozdílem je koncept, kdy se u přístupu reálné hodnoty vychází z pohledu účastníků trhu, avšak u hodnoty z užívání a hodnoty plnění se vychází spíše ze subjektivního pohledu oceňující účetní jednotky.

2.1.4 Běžná cena

V české terminologii lze běžnou cenu nazvat též jako reprodukční cenu. Jedná se o cenu, která by byla zaplacena ke dni ocenění, pokud by bylo pořizováno stejné aktivum jako oceňované. Závazky jsou oceňovány ke dni ocenění jako hodnota všech očekávaných nutných úplat ke konečnému vypořádání.

U běžné ceny se nevyužívá ocenění současnou hodnotou. Jedná se tak o jedinou oceňovací bázi, u níž není v koncepčním rámci uvedeno užití současné hodnoty.

2.2 Standardy relevantní pro princip současné hodnoty

Pro lepší představu čtenáře je zpracován přehled, pro které ze standardů je princip současné hodnoty relevantní. V rámci přehledu jsou kladeny dvě otázky. První otázkou je, zda standard explicitně uvádí, že technika současné hodnoty může v určitém případě vstupovat do ocenění. První otázka tedy odkazuje na povinnosti účetní jednotky zabývat se technikami současné hodnoty a využívat je. Druhá otázka je spíše informativního typu. Je ve standardu zmíněn alespoň jeden z definovaných pojmů? Pojmy jsou následující:

- time value of money (časová hodnota peněz),
- present value (současná hodnota),

- amortised cost (amortizovaná hodnota),
- financing component (finanční komponenta).

Všechny pojmy souvisí s principem současné hodnoty peněz. Druhá otázka tak přiblíží, jak často je na princip v IFRS nahlíženo. Přehled je uveden v Tabulce 1 níže.

Označení	Originální název standardu	Explicitní využití současné hodnoty při ocenění	Zmíněn alespoň jeden z pojmů
IFRS 1	First-time Adoption of International Financial Reporting Standards	ANO[4]	ANO
IFRS 2	Share-based Payment	ne	ANO
IFRS 3	Business Combinations	ne	ANO
IFRS 5	Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations	ANO	ANO
IFRS 6	Exploration for and Evaluation of Mineral Resources	ne	ne
IFRS 7	Financial Instruments: Disclosures	ne	ANO
IFRS 8	Operating Segments	ne	ne
IFRS 9	Financial Instruments	ANO	ANO
IFRS 10	Consolidated Financial Statements	ne	ne
IFRS 11	Joint Arrangements	ne	ne
IFRS 12	Disclosure of Interests in Other Entities	ne	ne
IFRS 13	Fair Value Measurement	ne	ANO
IFRS 14	Regulatory Deferral Accounts	ne	ANO
IFRS 15	Revenue from Contracts with Customers	ANO	ANO
IFRS 16	Leases	ANO	ANO
IFRS 17	Insurance Contracts	ANO	ANO
IAS 1	Presentation of Financial Statements	ne	ANO
IAS 2	Inventories	ne	ne
IAS 7	Statement of Cash Flows	ne	ANO
IAS 8	Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors	ne	ne
IAS 10	Events After the Reporting Period	ne	ne
IAS 12	Income Taxes	ne	ne
IAS 16	Property, Plant and Equipment	ANO	ANO
IAS 19	Employee Benefits (2011)	ANO	ANO
IAS 20	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance	ne	ne
IAS 21	The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates	ne	ne
IAS 23	Borrowing Costs	ne	ne
IAS 24	Related Party Disclosures	ne	ne
IAS 26	Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans	ANO	ANO
IAS 27	Separate Financial Statements (2011)	ne	ne
IAS 28	Investments in Associates and Joint Ventures (2011)	ANO	ANO
IAS 29	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	ne	ne

[4] Standard IFRS 1 v odstavci 7 odkazuje na jednotlivé standardy a jejich účetní metody. Z tohoto pohledu tedy zprostředkovaně odkazuje na techniku současné hodnoty, ale nesplňuje podmínku explicitního zmínění vstupu této techniky do ocenění. Lze však uznat jako explicitní zmínku odstavec B8C, kdy je u finančních instrumentů zmíněno ocenění amortizovanou hodnotou.

Označení	Originální název standardu	Explicitní využití současné hodnoty při ocenění	Zmíněn alespoň jeden z pojmů
IAS 32	Financial Instruments: Presentation	ne	ANO
IAS 33	Earnings Per Share	ANO	ANO
IAS 34	Interim Financial Reporting	ne	ANO
IAS 36	Impairment of Assets	ANO	ANO
IAS 37	Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets	ANO	ANO
IAS 38	Intangible Assets	ANO	ANO
IAS 39	Financial Instruments: Recognition and Measurement	ANO	ANO
IAS 40	Investment Property	ne	ANO
IAS 41	Agriculture	ne	ne

Tabulka 1: Současná hodnota v jednotlivých standardech, vlastní zpracování dat z IFRS standardů

Z Tabulky 1 vyplývá, že většina standardů nějakým způsobem odkazuje na časovou hodnotu peněz. Konkrétně 25 ze 41 platných standardů, tedy téměř 2/3 všech. Standardů, které mají zmíněnu současnou hodnotu peněz v rámci ocenění, je 15.

Výsledná zjištění jsou však pouze ilustrativní. Jak již bylo uvedeno v podkapitole 2.1.2, reálná hodnota může být posuzována i nepřímým způsobem, jehož součástí je technika současné hodnoty. Avšak jestliže je ve standardu dovoleno ocenění reálnou hodnotou, nemusí zde být zmíněn ani jediný z pojmů výše a přeci může být technika využita. Využití techniky současné hodnoty je tedy širší a Tabulka 1 spíše určuje její minimální rozsah. Z takového pohledu lze tvrdit, že je technika současné hodnoty v IFRS pevně zakotvena a má v celém systému své místo. To samé je platné i pro samotný princip současné hodnoty, který je v rámci systému zmiňován ještě častěji.

Pro další kapitoly byly vybrány konkrétní oblasti, ve kterých se využívá technika současné hodnoty peněz. Vybranými oblastmi byly rezervy, výnosy ze smluv se zákazníky a leasingy u nájemce. Uvedené oblasti byly vybrány nejen z důvodu obsahu dané techniky, tyto oblasti totiž vyžadují úsudek a odhad od odpovědného managementu společnosti. Úkolem dalších kapitol je zobrazit konkrétní využití techniky současné hodnoty na smyšlených příkladech a zároveň splnit cíle definované v úvodu práce.

3. Současná hodnota v oblasti rezerv

3.1 Rezervy

V rámci oblasti rezervy se potřebné informace nachází především ve standardu IAS 37 – Rezervy, podmíněná aktiva a podmíněné závazky.

Rezerva a závazek jsou definovány následovně: *„Rezerva je závazek s nejistým časováním a výší. Závazek je současná povinnost účetní jednotky, která vznikla na základě minulé události a jejíž vypořádání způsobí odliv prostředků vyjadřujících ekonomický prospěch.“* (IFRS Foundation 1999, odst. 10)[5]. Standard blíže popisuje problematiku neznalosti načasování a výše plateb, odlišuje další druhy závazků od rezerv.

K rozpoznání rezervy je nutné splnit 3 základní podmínky. První podmínkou je, že účetní jednotce vznikl současný závazek jako výsledek minulých událostí. Jestliže účetní jednotka nedokáže určit, zda existuje současný závazek, musí přihlédnout ke všem dostupným informacím (např. expertní názory). Poté vykáže rezervu, jestliže je spíše pravděpodobné, že současný závazek existuje. Zároveň standard upřesňuje povahy minulých událostí. Minulou událostí zakládající současný závazek je každá událost, v jejímž důsledku nemá účetní jednotka možnost vyhnout se splácení. Tato událost může vzniknout buď činností s právní vymahatelností, nebo mimosmluvním závazkem, kdy protistrana něco reálně očekává. Tímto závazkem může být například závazek z refundace zákazníkům či peněžní bonus zaměstnancům za loajalitu při odpracování určité doby, bez úpravy v kolektivní či individuální smlouvě (Vašek et al. 2019).

Druhou podmínkou vykázání rezervy je předpokládaný odliv zdrojů představujících ekonomický prospěch, který bude požadován pro vypořádání závazku. Znovu se zde zobrazuje pravděpodobnost a znovu je zde definována stejným způsobem. Podmínka je splněna, jestliže je pravděpodobnost odlivu zdrojů vyšší než pravděpodobnost, že k odlivu zdrojů nedojde.

Třetí a poslední podmínkou je spolehlivé ocenění rezervy. Standard IAS 37 klade důraz na využití odhadu a explicitně uvádí, že odhad nesnižuje spolehlivost ocenění. Zároveň je zdůrazněno vykazování rezerv, dle IAS 37 je nemožné spolehlivě ocenit rezervu pouze v extrémně vzácných případech[6]. V takových případech je místo rezervy vykázán pouze podmíněný závazek.

Poté, co jsou uvedeny všechny podmínky rozpoznání rezervy na rozvaze, je žádoucí určit její ocenění. IAS 37 uvádí, že výše rezervy by měla být nejlepším odhadem výdajů nutných k vypořádání

[5] Vlastní překlad následujícího textu z IAS 37.10: A provision is a liability of uncertain timing or amount. A liability is a present obligation of the entity arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the entity of resources embodying economic benefits.

[6] V originále je použito sousloví *„extremely rare cases“*. Má odrazovat od přílišného zneužívání těchto případů.

současného závazku k rozvahovému dni. Znovu je zde kladen důraz na odhad, kdy se výše opírá o předchozí zkušenosti managementu či informace nezávislých expertů.

Rezerva je vykázána buď ve výši nejpravděpodobnějšího výsledku nebo očekávanou hodnotou. Ocenění nejpravděpodobnějším výsledkem je použito u případů s jedinou variantou události, například u rezerv na soudní spory (Vašek et al. 2019). Oproti tomu, ocenění očekávanou hodnotou je užito v případech, kdy nastává i více variant budoucího stavu současně. V takových případech jsou očekávané náklady jednotlivých scénářů váženy pravděpodobností, se kterou nastanou. Standard IAS 37 uvádí jako příklad užití očekávané hodnoty při ocenění rezerv na záruční opravy.

Při ocenění musí být zohledněny i nejistoty a rizika. Zároveň, standard explicitně zmiňuje i současnou hodnotu. V případě významného vlivu časové hodnoty peněz by výše rezervy měla být rovna současné hodnotě nutných předpokládaných výdajů k vypořádání závazku. Uvedené tvrzení obsahuje výraz významnost, na jehož vysvětlení je potřeba standard IAS 1, odst. 7: *„Informace jsou významné, pokud by se mohlo důvodně očekávat, že jejich vynechání, zkreslení nebo zastření ovlivní rozhodnutí, která činí primární uživatelé obecné účetní závěrky na základě této účetní závěrky, jež poskytuje finanční informace o konkrétní vykazující účetní jednotce.“* (European Commission 2008)[7]. Významnost tedy není jasně definována, je závislá na specifících účetní jednotky. Účetní jednotka sama posuzuje významnost období rezervy, a záleží na jejím úsudku, zda bude rezerva odúročena. V praxi se většinou významnost posuzuje na roční bázi. Současná hodnota rezervy se využije v případě, kdy výdaj s ní spojený bude vynaložen za více než jedno účetní období od data účetní závěrky (Šrámková a Křivánková 2017).

Účetní jednotka je povinna na konci každého účetního období posoudit existenci rezervy a její ocenění a případně jej zpřesnit, pokud jsou dostupné aktuální odhady. Zároveň, rezerva zaniká v případě odplynutí výdajů, na které byla tvořena.

3.2 Parametry vstupující do výpočtu současné hodnoty u rezerv

V případě využití techniky současné hodnoty u rezerv se nejčastěji využívá Vzorec 3 uvedený v kapitole Složené úročení, tedy vzorec pro složené úročení jedné částky. V případě speciálních účelů rezerv, jako např. v případě rezervy na odstranění znečištění půdy, se v průběhu životnosti mohou využívat i jiné vzorce. Ty jsou však vždy založeny na vzorcích uvedených v kapitole 1.3.2 a jejich modifikacích, především na modifikaci Vzorec 3.

Do vzorců se za FV dosazují předpokládané výdaje spojené s vypořádáním závazku. Zároveň mohou být do částky zapracované i budoucí události, které mohou výši rezervy ovlivnit, například změny v technologiích. Ty však musí být podpořeny dostatečnými důkazy, že jsou objektivně pravděpodobné. Dále se do vzorce za n dosazuje předpokládaná doba, za kterou bude rezerva

[7] Oficiální český překlad IAS 1 v rámci evropských právních norem.

vypořádána. Může jít o její nejlepší odhad. Za r je ve vzorci dosazována úroková sazba před zdaněním, která reflektuje tržní posouzení časové hodnoty a specifická rizika závazku. Bližší informace k určení úrokové sazby samostatný standard IAS 37 bohužel neudává. Dle interpretací znamená výraz „tržní posouzení časové hodnoty“ bezrizikovou úrokovou míru v příslušném ekonomickém prostředí. Druhá část definice r o specificích rizika závazku však není zcela zřejmá. V březnu 2011 byl vznesen oficiální dotaz, zda by mohla být lépe interpretována definice „specifická rizika závazku“ a zda se do uvedené definice zahrnuje i kreditní riziko účetní jednotky. Výbor pro interpretace Mezinárodních standardů účetního výkaznictví poukázal na fakt, že se ve většině případů v praxi na kreditní riziko entity nepřihlíží, zároveň ale nedal jasnou odpověď a navrhl, aby byla problematika lépe řešena v novém projektu IASB, který v budoucnu nahradí standard IAS 37 (IFRIC 2011).

IASB si je stále vědoma, že nebyla vydána lepší interpretace úrokové sazby. V únoru 2019 byl publikován projekt Discount rates, jehož cílem bylo identifikovat rozdíly v užívání úrokových sazeb mezi standardy. V uvedeném projektu bylo sděleno, že má být ve standardu IAS 37 lépe popsána oceňovací základna. V tuto chvíli IASB sbírá podklady, zda je vhodné tento standard přepracovat. Pokud bude přepracován, jeho součástí má být jasnější vysvětlení oceňovací báze a úrokové sazby užité při odúročení (IFRS Foundation 2019b).

Použité parametry do výpočtů jsou tedy jasně definovány pouze z části. Definice parametrů FV i n jsou z podstaty jasné. Dostatečně definována není úroková sazba, u níž chybí vysvětlení specifického rizika závazku.

3.3 Zveřejnění

Požadavky na zveřejnění ohledně rezerv definuje již výše zmíněný IAS 37. Jak již vyplývá z kapitoly 3.1, rezerva je závazkem a jako závazek je vykázána v rozvaze. Tvorba rezervy buď ovlivní náklady daného období, nebo zvýší ocenění dlouhodobého majetku. Ocenění dlouhodobého majetku se zvyšuje v případě např. rezervy na uvedení aktiva do původního stavu, tedy při závazcích přímo souvisejících s dlouhodobým aktivem.

Společnost musí vykázat jednotlivě pro každou třídu rezerv počáteční výši k začátku vykazovaného období a konečnou výši ke konci vykazovaného období. Zároveň, pro každou třídu rezerv jsou vykazovány změny za období, mezi které patří tvorba nových rezerv, rozpuštění či čerpání rezerv. Při použití techniky současné hodnoty se pro každou třídu rezerv vykazuje efekt úročení a efekt, který má případná změna úrokové sazby. Samotný úrok, který vzniká na konci každého období, zvyšuje ocenění rezervy a zároveň je s ním zacházeno jako s výpůjčními náklady, je tedy účtován do nákladů.

Dalším zveřejněným faktem má být stručný účel třídy rezerv, předpokládaná doba její splatnosti a částka. Pokud jsou uvažovány nějaké nejistoty, mají být též uvedeny spolu s informacemi ohledně budoucích událostí a s jejich podklady. Pokud existují náhrady, zveřejňují se i informace o nich.

Informace výše mají být zveřejněny. Je na uživatelích účetních závěrek, ať posoudí vhodnost vyžadovaných informací. Mezi informacemi, které se nezveřejňují, jsou např. informace o použité úrokové sazbě, popis oceňovacích technik a detail parametrů vstupujících do výpočtů nebo citlivost změny na základě možných uvažovaných změn v předpokladech (IFRS Foundation 2019b). Předchozí výčet je záměrný, neboť některé standardy tyto informace požadují. Jedná se tedy o nekonzistenci v požadavcích. Nekonzistence bude snad napravena v budoucnu aktualizací starších standardů, mezi které IAS 37 rozhodně patří.

3.4 Citlivostní analýza na příkladu rezervy

Rezervy mohou být tvořeny za vysokým množstvím různých účelů. Sám standard IAS 37 blíže upravuje dva účely, a to rezervu na nevýhodné smlouvy a rezervu na restrukturalizaci. Tyto rezervy mají svá přísnější pravidla. Kromě těchto rezerv jsou využívané např. i rezervy na záruční opravy, rezervy na rekultivaci, rezervy na soudní spory a rezervy na likvidaci aktiva. V následujícím příkladu proto bude použita jedna z těchto rezerv. Konkrétně rezerva na soudní spory.

Příklad 1

Účetní jednotka Z&A a.s. je společnost podnikající v oblasti mezinárodní autobusové přepravy osob. Jelikož neměla v průběhu roku 2019 dostatek zaměstnanců, přemluvila část svých zaměstnanců k přesčasové práci. Zaměstnanci nebyli spokojeni, ale byla jim ústně slíbena finanční náhrada za tyto přesčasy. Po několika odpracovaných měsících si jeden ze zaměstnanců všiml, že mu bylo za přesčasy zaplaceno mnohem méně, než na čem se s nadřízenými dohodl. Následně všichni zaměstnanci pracující přesčasy zjistili, že společnost vykazuje mnohem nižší počet hodin přesčasů, než bylo ve skutečnosti odpracováno. Společnost Z&A chybu odmítla a konstatovala, že k žádnému pochybení nedošlo a že přesčasy všech zaměstnanců jsou vedeny dle skutečnosti. Dotčení zaměstnanci se rozhodli soudit se se společností. Občanskoprávní spor započal v prosinci 2019. Obě strany sporu si najaly schopné právníky a účetní jednotka Z&A předpokládá, že spor bude dlouhodobý. Společnost po celou dobu sporu vinu odmítá, nyní již bývalí zaměstnanci po ní požadují doplatek přesčasů, úroky z doplatku, náklady soudního řízení a náhradu psychické újmy, celkem 1,7 mil. CZK. Dle firemních právníků se jedná o velmi komplikované řízení, v kterém je relativně vyšší šance, že společnost prohraje. Pokud by prohrála, bude společnost nejpravděpodobněji platit odškodnění ve výši 1,2 mil. CZK.

Z příkladu vyplývá, že společnosti Z&A vzniká v prosinci roku 2019 závazek splňující veškeré podmínky vykázání rezervy. Účetní jednotka tedy musí zvolit vhodné parametry a rezervu rozpoznat. Jakým způsobem se budou výsledky lišit, pokud použije různé parametry? Následující text může popisovat úvahy společnosti.

Dle právníků je možná nejrychlejší varianta sporu do ledna 2021 (zhruba 1 rok). Je však časté, že se podobné spory vedou 3 roky. Nejvíce pesimistickou variantou dle expertů je vedení sporu 7 let.

Dle dostupných informací je možné uvažovat úrokovou sazbu v bezrizikové výši s velmi nízkým rizikem samotného závazku (1,55 % p.a.), úrokovou sazbu s vyšším rizikem závazku (3,5 % p.a.) nebo úrokovou sazbu i se zohledněním kreditního rizika účetní jednotky (7 % p.a.).

Všechny hodnoty budou vypočítány pomocí Vzorec 3 z kapitoly 1.3.2, jestliže uvažujeme roční úročení. Pro ilustraci je uvedeno dosazení do vzorce v případě roční rezervy s nejnižší uvažovanou roční úrokovou sazbou.

$$Současná\ hodnota\ rezervy = \frac{1\ 200\ 000}{(1 + 0{,}0155)^1}$$

Aplikace: Vzorec 3

V jaké výši bude v jednotlivých variantách rezerva vykázána v prosinci 2019 blíže ukazuje Tabulka 2.

		Počet let úročení		
		1 rok	3 roky	7 let
Roční úroková sazba	1,55 %	1 181 684	1 145 886	1 077 511
	3,50 %	1 159 420	1 082 331	943 189
	7,00 %	1 121 495	979 557	747 300

Tabulka 2: Počáteční hodnota vykázáné rezervy při složeném úročení v CZK, vlastní zpracování

Z možných dat plyne, že nejvyšší počáteční závazek by byl vykázán u varianty jednoleté při roční úrokové sazbě 1,55 %. Naopak nejnižší počáteční závazek by byl vykázán při roční úrokové sazbě 7 % a dobou sporu 7 let. Rozdíl mezi extrémy činí téměř 435 000 CZK, tedy 36,2 % celkového budoucího závazku.

Jakým způsobem by se vykázané částky změnily, pokud by účetní jednotka uvažovala úročení spojité? K danému výpočtu využijeme Vzorec 4 z kapitoly 1.3.2, kdy do vzorce dosazujeme stejné parametry, jako v předchozím případě u složeného úročení. Výši zachycení rezervy v rozvaze při spojitém úročení ilustruje Tabulka 3.

		Počet let úročení		
		1 rok	3 roky	7 let
Roční úroková sazba	1,55 %	1 181 543	1 145 477	1 076 615
	3,50 %	1 158 726	1 080 389	939 245
	7,00 %	1 118 873	972 701	735 152

Tabulka 3: Počáteční hodnota vykázané rezervy při spojitém úročení v CZK, vlastní zpracování

Porovnáním Tabulky 2 a Tabulky 3 zjistíme, že se hodnoty významem mnoho neliší. Při spojitém úročení nabíhají úroky častěji, proto se obecně snižuje současná hodnota a měla by být vykázána nižší částka. Rozdíly mezi částkami spojeného a spojitého úročení se zvyšují s růstem doby úročení a růstem úrokové sazby.

Z uvedených tabulek lze vyčíst hodnotu, která by byla vykázána na konci účetního období 2019 v rezervách a zároveň v nákladech. Rozdíl mezi částkou vykázanou a částkou splatnou je úrok, který by postupným úročením konečné výše rezerv na konci každého úrokového období zvýšil účetní zůstatek rezerv a zároveň by se účtoval do nákladů příslušného období.

Jaká částka by byla postupně vykázána v nákladech, záleží na volbě parametrů. Platí však pravidlo, že čím vyšší je úroková sazba, tím nižší je počáteční hodnota rezervy a náklad v roce 2019. Zároveň, s vyšším počtem let úročení se zvyšuje počet let, do kterých je rozdělen úrok.

Způsob, kterým by tvorba rezervy v jednotlivých variantách ovlivnila některé finanční ukazatele, nelze s definitivní jistotou popsat. Vždy záleží, jak podrobně jsou rezervy vykázány a jakým způsobem k výkazům přistupuje subjekt provádějící finanční analýzu. Dle Vernimmena et al. (2014, s. 109, 110) mohou být rezervy součástí ukazatele čistého dluhu, například rezerva na uvedení aktiva do původního stavu, některé mohou být i součástí finančního dluhu, jako například rezerva na restrukturalizaci. Také záleží, zda je daná rezerva ze své podstaty provozní či neprovozní rezervou. Pokud je provozní rezervou, je žádoucí ji zařadit do provozního výsledku hospodaření a tím ji zařadit do ukazatele EBITDA. V případě neprovozní rezervy je vhodné rezervu zařadit do finančního výsledku hospodaření (Vernimmen et al. 2014, s. 156). Z hlediska rezervy na soudní spory tedy závisí na interpretaci finančního a provozního výsledku hospodaření, jejichž definici Mezinárodní standardy účetního výkaznictví neznají. Je-li tedy rezerva posuzována jako neprovozní, neovlivní provozní ukazatele a může ovlivnit ukazatele zahrnující finanční dluh a tím i například čistý dluh. Oproti tomu, jestliže je rezerva považována za provozní, ovlivní ukazatel EBITDA i ukazatele založené na čistém dluhu. V takovém případě by byl čistý dluh zvýšen, nejvíce při variantě 1 roku a 1,55 % p.a. úrokové sazby, nejméně pak při variantě 7 let a 7% roční úrokové sazby. Zároveň by byl o totožnou částku ovlivněn i ukazatel EBITDA.

Důležitým konstatováním k příkladu je, že záleží na poctivém a pravdivém obrazu skutečnosti. Experti by museli odhadnout nejvíce pravděpodobnou dobu, po kterou spor potrvá a úrokovou sazbu co nejblíže odpovídající definici v IAS 37. Zda má zvolit účetní jednotka spojité úročení či složené úročení, není definováno. Celkově by však účetní jednotka měla být ve svých technikách konzistentní, proto by zvolené úročení měla uvažovat stejné alespoň u všech rezerv. Výběr mezi typy úročení může pro společnost sloužit i jako mírná optimalizace vykazovaných částek, aniž by tím entita ovlivnila výpovědní hodnotu.

Při závěrečném vyhodnocení zvolených parametrů je důležitý audit účetní jednotky. U rezerv jsou parametry relativně citlivé na změny a toho může jednotka využít pro zkreslení reality a pro příznivější vývoj výsledku hospodaření a nižší zadlužení. V okamžiku vědomé manipulace s vykazovanými částkami uživatel účetní závěrky nemůže parametry ze zveřejňovaných informací ověřit a alespoň odhadnout potenciální nesoulad s věrným a poctivým obrazem skutečnosti. To především z důvodů, že

společnost musí vykazovat informace pouze pro třídu rezerv jako celek a že společnost nemusí u rezerv vykazovat úrokové sazby. Zároveň, i pro společnost je problematika rezerv složitá. Vstupní parametry do výpočtů jsou často pouhé odhady, je proto nutné jejich použití logicky zdůvodnit a obhájit. Uvedená oblast tedy klade vysoké nároky na oba subjekty. Na účetní jednotku i na auditory ověřující účetní závěrku.

Jakým způsobem musí účetní jednotka v příkladu dále postupovat? Je nutné soudní spor průběžně sledovat a vyhodnocovat pravděpodobnost existence současného závazku. Jestliže by byl u soudu předveden důkaz měnící pravděpodobný závěr, případ by přestal splňovat definici rezervy a rezerva by byla rozpuštěna. Na konci každého účetního období musí být rezerva upravena o nejlepší odhady parametrů vstupujících do výpočtů, jestliže je i nadále jistá její existence.

Kromě výše uvedeného řešení by mohla účetní jednotka v Příkladu 1 od počátku postupovat i jiným způsobem, a to vyčíslením aktuálních doplatků přesčasů, nákladů soudního řízení a náhrady psychické újmy. Vyčíslení by pak jednotka rozeznala na rozvaze jako současnou hodnotu výše rezervy. Následně by doplatky přesčasů úročila soudními úrokovými sazbami a zbytek částky by úročila úrokovou sazbou v souladu s požadavky standardu IAS 37. Jednalo by se též o techniku současné hodnoty, avšak s odlišným, více analytickým přístupem. Zde by však stále musely platit odhady, a to především částek úvodního vyčíslení a úrokové sazby dle IAS 37. V danou chvíli by odhad délky, na jejíž dobu byla rezerva tvořena, ovlivnil pouze výši nákladů soudního řízení a náhradu psychické újmy. U doplatků přesčasů by bylo z principu této techniky lhostejné, jak dlouho by byly úročeny, jelikož by nebyly závislé na budoucí hodnotě.

4. Současná hodnota v oblasti výnosů ze smluv se zákazníky

4.1 Výnosy ze smluv se zákazníky

Problematika výnosů ze smluv se zákazníky je řešena v jediném komplexním standardu IFRS 15. Výnosy jsou zde řešeny pouze z pohledu sjednávání dodávek zboží, výrobků nebo služeb. Oproti tomu, Mezinárodní standardy účetního výkaznictví za výnosy ze smluv se zákazníky nepovažují činnosti, při kterých smluvní strany sdílejí rizika a užitky ze společně vykonávaných aktivit.

Nejprve je žádoucí definovat výnos ve smyslu anglického „revenue“. Následující definici uvádí Vašek (2019, s. 121) ve své publikaci: *„Výnos je definován jako hrubý přírůstek ekonomických užitků z běžné činnosti, který zvyšuje vlastní kapitál, ale nezahrnuje příspěvky od vlastníků.“.*

IFRS 15 přinesl základní pětistupňový model pro vykázání výnosů. Ten vytváří přehlednější prostředí pro účetní jednotky. Mezi jeho prvky postupně patří:

- identifikovat smlouvu se zákazníkem,
- identifikovat povinnosti plnit (smluvní přísliby) ve smlouvě,
- určit transakční cenu,
- alokovat transakční cenu na jednotlivé povinnosti plnění a
- rozpoznat výnos v případě uspokojení povinnosti plnění.

Cílem této práce není podrobné zkoumání výnosů ze smluv se zákazníky, proto jsou jednotlivé kroky v následujících odstavcích popsány pouze povrchně s výjimkou částí souvisejících s technikou současné hodnoty.

Při prvním kroku účetní jednotka určuje, zda se jedná o smlouvu se zákazníkem. Zároveň zjišťuje, zda smlouva zakládá vymahatelná práva a povinnosti. Ve standardu IFRS 15 jsou přesně definovány všechny povinnosti, které musí účetní jednotka vykonat, aby splnila tento první krok.

V druhém kroku účetní jednotka vymezí všechny oddělené smluvní přísliby. Zde lze praktikovat sériový přístup, pokud je řada odlišných smluvních příslibů přibližně stejného charakteru a jsou předávány stejným způsobem. Standard IFRS 15 a jeho interpretace blíže popisují, jakou povahu musí mít oddělené smluvní přísliby a jakým způsobem je určit.

Třetím krokem je určení transakční ceny. Transakční cena má být předpokládanou hodnotou protiplnění, které účetní jednotka získá za převedení slíbeného zboží či služby zákazníkovi, bez úvahy hodnoty na účet třetí straně (např. daň). Při úvahách nad transakční cenou by entita měla zvážit odhad výše variabilních plateb, existenci významné finanční komponenty, nepeněžní plnění od zákazníka a případnou platbu zákazníkovi jako pobídku.

Znovu se zde nachází zmínka o významné finanční komponentě. Tento termín byl již vysvětlen v rámci kapitoly 2.1.1. Jedná se o významné financování jednoho ze smluvních subjektů, ať již explicitně zmíněné ve smlouvě, či implikované z povahy transakce. Tudíž má účetní jednotka zvážit, zda v sobě smlouva neobsahuje skryté financování, a pokud ano, má využít techniku současné hodnoty k určení transakční ceny. Tento přístup je zcela logický, neboť je irelevantní, zda si jeden ze subjektů uvedeného kontraktu sjedná úvěr a k transakci využije cizí zdroje, nebo zda si s druhou stranou kontraktu sjedná financování bez sjednávání úvěrů od třetích stran. Účetní jednotka musí zvážit několik faktorů při posuzování významného financování. Konkrétně, prvním faktorem je rozdíl v ceně při promptním placení a ceně dohodnuté. Druhým kombinovaným faktorem je předpokládaná doba mezi dodáním zboží či služby, zaplacením zákazníka a převládající úrokové sazby na trhu. Zároveň se v některých případech nemůže jednat o významnou finanční komponentu. Prvním takovým případem je zaplacení zákazníkem v předstihu, kdy zákazník sám určuje načasování dodání zboží nebo služby. Druhým případem je zaplacení podstatné částky za zboží či službu, v závislosti na budoucí události, kterou nemá ani jedna ze smluvních stran pod kontrolou. Třetí případ je popsán jako vysvětlitelný rozdíl mezi cenou zaplacenou ihned a smluvně dohodnutou cenou. Pokud k takové situaci existuje jiný důvod než financování, pak se o významnou finanční komponentu nejedná.

Standard IFRS 15 definuje praktické zjednodušení, dle kterého není nutné uvažovat významnou finanční komponentu v případě doby kratší nebo rovné jednomu roku mezi dodáním zboží nebo poskytnutím služby a zaplacením klienta. Uvedené praktické zjednodušení šetří účetním jednotkám náklady i čas strávený nad účetnictvím. Zároveň je však otázkou, zda se významně nesnižuje výpovědní schopnost účetních výkazů. Jedná se o typický konflikt dvou účetních zásad, kdy je nutno vyvážit věrnost a úplnost zobrazení na straně jedné, a významnost, tj. rovnováhu mezi užitky a náklady, na straně druhé.

Čtvrtým krokem je alokace transakční ceny na jednotlivé povinnosti plnění. Alokace se provádí na základě samostatných prodejních cen těchto plnění. Účetní jednotka musí vyhodnotit, za kolik by prodávala jednotlivá plnění zvlášť. Pokud některá plnění samostatně neprodává, je potřeba cenu odhadnout.

Posledním krokem je uznání výnosu při uspokojení povinnosti plnění. Povinnost plnění může být splněna dvěma způsoby, a to buď v jednom okamžiku v čase, nebo postupně plněna v průběhu časového období. V závislosti na podmínkách, které definuje standard IFRS 15, účetní jednotka určí, který typ se daného kontraktu týká a kdy vykáže výnos. V případě jednoho okamžiku v čase se výnos uzná v okamžiku převedení kontroly nad aktivem či v okamžiku poskytnutí služby. Naopak, v případě postupného plnění se výnosy uznávají průběžně a záleží na metodě, kterou k uznání výnosů entita využije. Tato část výnosů je poměrně komplikovaná a IFRS 15 bohužel neposkytuje jednoznačná řešení (Vašek et al. 2019).

4.2 Parametry vstupující do výpočtů současné hodnoty u výnosů

Do výpočtů současné hodnoty u výnosů se zákazníky vstupují parametry FV, n a r známé již z kapitoly 1.3.2. Za FV účetní jednotka dosazuje částku, která je rovna transakční ceně popsané v předchozí kapitole. Je to předpokládaná částka, kterou účetní jednotka dostane v předem určeném období za poskytnuté plnění, po odečtení plateb třetím stranám. Jestliže existují variabilní platby, musí jednotka uvážit pravděpodobnost jejich výše. Do výpočtu se zahrne pouze taková výše variabilních plateb, která s vysokou pravděpodobností nebude z výnosů později odúčtována. Dle IFRS 15 má účetní jednotka při posouzení vysoké pravděpodobnosti odúčtování výnosů zahrnout v úvahu pravděpodobnost výskytu a výši této částky, a to na základě různých faktorů, například zkušenosti z předchozích období s podobnými kontrakty. V této části standardu je zásadní metoda odhadu. Výraz vysoká pravděpodobnost není ve standardu IFRS 15 blíže určen. Při odhadu, o jak vysokou pravděpodobnost se jedná, lze využít společného výzkumu Korejské a Australské rady pro účetní standardy. Z výzkumu těchto institucí plyne, jakým způsobem účetní profesionálové vnímají výrazy pravděpodobnosti v IFRS. Dle výzkumů je výraz vysoká pravděpodobnost spojen v australském prostředí v průměru s 82,9% pravděpodobností, oproti tomu v Koreji s průměrnou 86,3% pravděpodobností (Seo a Thomson 2016). Uvedená procenta čtenáři alespoň přiblíží představu o tomto výrazu.

Za parametr n se dosazuje předpokládaná doba mezi okamžikem převodu zboží či poskytnutí služby a okamžikem zaplacení za toto plnění. Tento parametr závisí na dohodnutých podmínkách mezi subjekty. Jestliže je předem ve smlouvě určené datum splatnosti a převodu zboží či služeb, pro účetní jednotku se jedná o zcela doložitelný parametr s jasnou výší. V opačném případě je nutné využít odhadu.

Parametr r vyjadřuje úrokovou sazbu, která by se vyskytla v případě samostatné finanční transakce mezi účetní jednotkou a jejím zákazníkem v okamžiku uzavření smlouvy. Účetní jednotka musí zvážit kreditní riziko strany, které je financování poskytováno. Dále se zvažují i poskytnuté záruky, případně zajištění. Dle Mezinárodních standardů je účetní jednotka sama schopna tuto sazbu odhadnout, když zhodnotí, za kolik by dané zboží nebo službu převedla na zákazníky za platbu v hotovosti v okamžik převedení. Vždy však účetní jednotka musí porovnávat úrokovou sazbu samostatné finanční transakce a úrokovou sazbu skrytou v kontraktu. Jestliže se sazby významně liší, musí účetní jednotka využít sazbu, která reflektuje samostatnou finanční transakci mezi entitami.

Z výše uvedených informací vyplývá, že parametry vstupující do současné hodnoty jsou u výnosů adekvátně definovány. Nejasným bodem může být zahrnování variabilních plateb do ocenění výnosu, avšak v takové situaci se jedná o interpretaci výrazu vysoká pravděpodobnost, s kterým IFRS běžně pracují. Účetní jednotka by tedy měla mít představu, jakým způsobem takovou variabilní částku určit. Kromě nejasnosti definic může být problém i ve složitosti odhadu úrokové sazby, kterou se platby diskontují. To platí především pro menší účetní jednotky, zejména pokud nejsou zvyklé prodávat to samé zboží či služby ihned v hotovosti.

4.3 Zveřejnění

V případě poskytnutí plnění jednou ze smluvních stran účetní jednotka vykáže danou smlouvu v rozvaze jako smluvní aktivum nebo smluvní závazek v závislosti na vztahu mezi plněním účetní jednotky a úhradou zákazníka. V případě nepodmíněných práv na protihodnotu vykáže účetní jednotka taková práva samostatně jako pohledávku z výnosů se zákazníky (IFRS Foundation 2018). Pohledávka se stává finančním nástrojem a spadá do působnosti standardu IFRS 9.

Hlavním cílem při zveřejnění mají být takové dostatečné informace, z kterých uživatel účetní závěrky pochopí podstatu, částku, načasování a nejistotu výnosu. Zároveň má účetní jednotka informovat o peněžních tocích plynoucích z kontraktu se zákazníkem. K tomu napomáhají veškeré vyžadované kvantitativní i kvalitativní informace konkrétně definované standardem IFRS 15.

Z hlediska současné hodnoty peněz v rámci kontraktů se zákazníky je potřeba vykázat efekty z financování samostatně. Úrokové výnosy či úrokové náklady jsou tedy vykázány v úplném výsledku hospodaření odděleně od výnosů ze smluv se zákazníky. Dále, jestliže byla transakční cena upravena o časovou hodnotu peněz, má být zveřejněna i využitá metoda, vstupy a související předpoklady. Pokud společnost využila praktické zjednodušení, musí o tom ve své účetní závěrce informovat.

4.4 Citlivostní analýza na příkladu kontraktu se zákazníkem

Příklad 2

Účetní jednotka Qo a.s. podniká v oboru IT. V prosinci roku 2019 uzavřela smlouvu s účetní jednotkou Discovery Lab a.s. na dodání 50 výkonných počítačů. Dle smluvních podmínek má být za počítače zaplaceno třemi platbami. První platba ve výši 200 000 CZK proběhne v den předání počítačů. Druhá platba je splatná za rok, třetí platba je splatná za dva roky od okamžiku první platby. Výše druhé a třetí platby bude navázána na vývoj inflace, konkrétně na vývoji ukazatele indexu spotřebitelských cen poskytovaného Českým statistickým úřadem. V dnešních cenách má být druhá platba ve výši 2 000 000 CZK a třetí platba ve výši 3 000 000 CZK. Index bude použit pouze v případě, kdy roční inflace překročí 1% míru. V případě nižší inflace zůstávají splátky ve výši dnešních cen.

Uvedený příklad je řešen z pohledu společnosti Qo a.s., která prodává zákazníkovi zboží. Qo a.s. musí účetní případ vyhodnotit jako smlouvu se zákazníkem a účtovat tento případ v souladu se standardem IFRS 15. První krok je tedy splněn – byla identifikována smlouva. Druhým krokem má být identifikace smluvních příslibů. Jelikož jsou součástí smlouvy pouze počítače stejného druhu, které jsou dodány v jeden okamžik, jedná se o jeden smluvní příslib, u něhož bude možné uznat výnos ve chvíli předání kontroly nad počítači. Třetím krokem je určení transakční ceny. Zde účetní jednotka vyhodnotí významnou finanční komponentu. Počítače jsou dodány dnes, avšak kompletní splacení proběhne až v příštích dvou letech. Stranou, která je smlouvou financována, je zákazník. V návaznosti na tento problém je nutné určit úrokovou sazbu.

Interní oddělení společnosti Qo a.s. po přezkoumání všech rizik a profilu klienta odhaduje nejpravděpodobnější úrokovou sazbu ve výši 7 % p.a. Po změnách přístupu k výpočtům by však roční úroková sazba mohla být i 4 % nebo 10 %.

Již jsou dostupné údaje k zjištění finanční komponenty. Než však entita přistoupí k výpočtům, musí si ujasnit přístup k variabilním platbám. V příkladu se vyskytují platby závislé na indexu.

Účetní jednotka si není jistá, zda má do výpočtů zahrnovat i odhad vývoje indexu. Společnost počítá především s dvěma možnostmi, první možností je konstantní růst pod výší inflačního cíle České národní banky[8], konkrétně 1,5 % p.a. Vzhledem k současným podmínkám na trhu společnost počítá i s druhou možností, a to konstantní inflaci ve výši inflačního cíle zvýšenou o 1,2 procentního bodu.

Je možné zkoumat, jakým způsobem se částky mění v případě různě uvažované inflace, konkrétně tří možných variant. V první variantě není inflace do výpočtů zahrnuta, v druhé je konstantní výše 1,5 % p.a. a ve třetí variantě se uvažuje roční konstantní výše 3,2 %. Účetní jednotka nejdříve vypočte, v jaké výši budou jednotlivé splatné částky při předpokládaných scénářích inflace. Vypočtené předpokládané částky jsou uvedeny v Tabulce 4.

	Bez uvažované inflace	Konstantní 1,5% inflace	Konstantní 3,2% inflace
Splatné ihned	200 000	200 000	200 000
Splatné za rok	2 000 000	2 030 000	2 064 000
Splatné za 2 roky	3 000 000	3 090 675	3 195 072
Splatné celkem	**5 200 000**	**5 320 675**	**5 459 072**

Tabulka 4: Výpočet předpokládaných peněžních přítoků v CZK, vlastní zpracování

V okamžiku předání počítačů účetní jednotka vykáže výnos, jehož výši zatím nespočetla. Jestliže uvažujeme roční složené úročení, je k výpočtu výnosu nutné využít Vzorec 6 pro každý ze scénářů zvlášť. Konkrétně, dosazení do vzorce pro případ bez uvažované inflace a nejnižší úrokovou sazbu je provedeno následovně:

$$Současná\ hodnota\ výnosu = 200\,000 + \frac{2\,000\,000}{(1+0{,}04)} + \frac{3\,000\,000}{(1+0{,}04)^2}$$

Aplikace: Vzorec 6

[8] Inflační cíl ČNB je již od roku 2010 stanoven na 2 % p.a. (ČNB 2020).

Po dosazení všech scénářů do vzorce účetní jednotka získá současnou hodnotu plateb, která je rovna výnosu ke dni předání počítačů. Hodnota výnosu v okamžiku dodání zboží je pro jednotlivé kombinace uvedena v Tabulce 5.

		Předem stanovená konstantní inflace		
		0,0 %	1,5 %	3,2 %
Roční úroková sazba	4 %	4 896 746	5 009 426	5 138 639
	7 %	4 689 475	4 796 712	4 919 672
	10 %	4 497 521	4 599 731	4 716 919

Tabulka 5: Hodnota výnosu ke dni dodání zboží v CZK, vlastní zpracování

Je zjevné, že se jednotlivé scénáře liší. Nejvyšší výnos by účetní jednotka uznala v případě 3,2% roční inflace a 4% roční úrokové sazby. V tomto případě by byl vykázán výnos 5 138 639 CZK. Oproti tomu, nejnižší výnos by byl uznán, kdyby nebyla uvažována inflace a roční úroková sazba by měla výši 10 %. V takovém případě by výnos činil 4 497 521 CZK.[9] Rozdíl mezi oběma částkami je roven 641 118 CZK, tedy téměř 12,3 % z minimálně získané částky za celé období, tj. 5 200 000 CZK. Rozdíly mezi výnosem uznaným ihned při dodání zboží a částkou splatné celkem v Tabulce 4 budou postupně uznány v jednotlivých letech jako úrokové výnosy. Jak vysoké částky budou pravděpodobně uznány při jednotlivých scénářích později ve výnosech ilustruje Tabulka 6.

		Předem stanovená konstantní inflace		
		0,0 %	1,5 %	3,2 %
Roční úroková sazba	4 %	303 254	311 249	320 433
	7 %	510 525	523 963	539 400
	10 %	702 479	720 944	742 153

Tabulka 6: Výnosy pravděpodobně uznané v budoucnu v CZK, vlastní zpracování

Je zřejmé, že s každou vyšší úrokovou sazbou klesá současný výnos, ale roste výnos budoucí. Vliv zvýšení o předpokládané variabilní platby, tedy o inflaci, působí oběma směry stejně. Vyšší platby způsobují vyšší současný i budoucí výnos.

Pro představu, to samé je platné i pro některé finanční ukazatele, pokud uvažujeme stejné podmínky u všech pravděpodobných scénářů. Například ukazatele EBIT a EBITDA jsou v prvním roce nejvyšší u variant s nejnižší úrokovou sazbou. Současně se zvyšující se předpokládanou inflací se v prvním roce zvyšuje i hodnota těchto ukazatelů. Vliv v dalších dvou letech na tento ukazatel je nejasný. Záleží na tom, zda je poskytnuté financování pro zákazníky u společnosti Qo a.s. běžné. Tento běžný postup by ovlivnil ukazatele i v dalších letech. Do ukazatelů EBIT a EBITDA zahrnujeme pouze výnosy z provozní činnosti (Vernimmen et al. 2014). Pokud se jedná o výjimečný případ financování, společnost Qo a.s. nemá úrokové výnosy zahrnovat do provozní části výsledku hospodaření a měla by

[9] Lze si povšimnout, že extrémní hodnoty získáme kombinací nejvyšší úrokové sazby a nejnižší míry inflace, respektive kombinací nejnižší úrokové sazby a nejvyšší míry inflace. V reálném prostředí lze však očekávat pozitivní korelaci mezi úrokovou sazbou a mírou inflace, což značí méně pravděpodobný vývoj obou extrémních scénářů.

je vykázat v rámci finanční činnosti. V takovém případě by úrokové výnosy v dalších letech nebyly součástí těchto ukazatelů.

Jak úroková sazba, tak výše variabilních plateb není v realitě definitivně stanovena. V reálném prostředí se znovu jedná o dvě veličiny, které jsou citlivé na změny a je v jejich případě důležitý odhad, i při respektování definic jednotlivých parametrů. Účetní jednotka musí zvolit určitý přístup, podle kterého skutečnost vykáže. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole o zveřejnění, účetní jednotka má uživatele účetní závěrky informovat o použitých postupech a předpokladech. Zároveň by měly být zveřejněny i vstupy použité do výpočtů.

Audit účetní jednotky je důležitý zejména z pohledu uvedených citlivých parametrů. Přes uvedené parametry může být relativně jednoduše ovlivněn výsledek hospodaření, s možným důsledkem sníženého věrného a poctivého obrazu účetnictví. V reálném případě by nebylo v souladu se standardem uvažovat inflaci ve výši 3,2 % ročně po následující dva roky. Výskyt takové inflace nelze označit za vysoce pravděpodobný. Jestliže by jej účetní jednotka v prvním roce využila, může se jednat o pokus „uměle“ navýšit výnosy a výsledek hospodaření v roce 2019, a tím pro tento rok navýšit i již zmíněné ukazatele EBIT a EBITDA. Případná snaha může mířit i opačným směrem, kdy účetní jednotka nezapočítá variabilní platby do transakční ceny, které stejně s vysokou pravděpodobností nastanou a vykáže tím v prvním roce nižší výnos, který bude v dalších letech „uměle“ navyšovat o úrokové výnosy. Uvedené snahy oběma směry by měl odhalit a následně konfrontovat audit účetní jednotky.

Jakým způsobem účetní jednotka Qo a.s. přistupuje ke kontraktu v dalších účetních obdobích? Entita nesmí v průběhu trvání kontraktu přehodnocovat úrokovou sazbu. Úroková sazba zůstává platná po celou dobu od počátku kontraktu a nezmění se například ani v případě přehodnocení kreditního rizika klienta. Oproti tomu, účetní jednotka má povinnost přehodnocovat výši plateb na konci každého účetního období. V Příkladu 2 musí entita vyhodnotit vývoj inflace a dodatečně vykázat výnos či provést reverz výnosů vždy na konci každého z dalších účetních období, které jsou kontraktem ovlivněny.

5. Současná hodnota v oblasti leasingů u nájemce

5.1 Leasing u nájemce

Problematika leasingů u nájemce spadá pod standard IFRS 16. Tento standard je stále relativně nový, neboť v účinnost přešel pro účetní období začínající od 1. 1. 2019 nebo později, s možností případné dřívější aplikace, kdy nahradil předchozí standard IAS 17 (IFRS Foundation 2019a).

Důležitým prvkem, který standard změnil, je nerozlišování formy leasingu u nájemce. Nájmy jsou nyní vykazovány na rozvaze, nezávisle na předchozím rozdělení mezi operativní a finanční. Zde je nutné uvést, že přístup k leasingům u pronajímatele zůstal stále v původní podobě a pronajímatelé tak musí stále vyhodnocovat rozdíly mezi operativním a finančním nájmem. V uvedené situaci je možné souhlasit s panem Zhangem, členem IASB, který podal k novému standardu nesouhlasné stanovisko. Jedním z dvou důvodů nesouhlasného stanoviska byl názor nekonzistence v koncepci mezi vykazováním u nájemců a pronajímatelů (IFRS Foundation 2019a). Je na uvážení, zda je v koncepčně orientovaném účetnictví vhodný takový postup.

Rozpoznání leasingů na rozvaze je založeno na principu ekonomické podstaty (Bakker et al. 2019). Je lhostejné, zda účetní jednotka pořídí aktivum koupí, úvěrem od bankovní instituce či leasingem. Vždy, pokud má účetní jednotka stejné možnosti užívání u všech variant, je žádoucí situaci vykázat stejným způsobem. Operativní leasingy, které sice nemají charakter koupě aktiva, jsou vykázány stejně jako finanční leasingy především z důvodů srovnatelnosti ve finančních výkazech a z hlediska existujícího závazku z leasingu (Bakker et al. 2019).

Prvním zásadním krokem k vykázání leasingu je určení jeho existence. Účetní jednotka musí rozlišit, zda je v uzavřené smlouvě obsažen leasing nebo zda smlouva obsahuje pouze službu. Leasing je definován následujícím způsobem: *„Kontrakt obsahuje leasing, jestliže předává právo ovládat užívání identifikovaného aktiva po určitou dobu za úhradu.“* (IFRS Foundation 2019a, odst. 9)[10]. Identifikaci leasingu je v novém standardu, konkrétně v části IFRS 16 B, věnována vysoká pozornost. Je mnoho případů pronajatých aktiv, u kterých není ihned jasné zařazení. Velmi záleží na účetní jednotce, zda dokáže správným způsobem určit leasing ve smlouvě. Tato část standardu vyžaduje znalosti a důkladné nastudování IFRS 16 účetní jednotkou. Je samozřejmé, že kromě vysokých nároků na účetní jednotky jsou v tomto směru vyžadovány důkladné znalosti i od auditorů.

Pokud jednotka identifikuje ve smlouvě leasing, nemusí to znamenat stejný přístup ke všem najatým aktivům. Je dovoleno využít dvou praktických výjimek. Výjimky krátkodobých nájmů a výjimky nájmů s nízkou hodnotou. Výjimka krátkodobého nájmu může být využita v případě doby nájmu kratší nebo rovné 1 roku, přičemž nesmí existovat opce na nákup daného najímaného aktiva.

[10] Vlastní překlad následujícího textu z IFRS 16.9: A contract, or part of a contract, that conveys the right to use an asset (the underlying asset) for a period of time in exchange for consideration.

Pokud se entita rozhodne krátkodobou výjimku využít, musí být využita konstantně u celé třídy podkladových aktiv.

Výjimka nízké hodnoty záleží na významnosti daného aktiva a umožňuje účetní jednotce udržet rovnováhu mezi užitky a náklady. Tato výjimka se využívá na takzvaném lease-by-lease základě, je tedy posuzována u každého najatého aktiva samostatně. Je však složité ze standardu přesněji určit, která aktiva je možné uvažovat jako nízko hodnotné. Navíc, hodnotu aktiva je nutné uvažovat ve výši nového pořízení. IFRS 16 například uvádí, že leasing automobilu nemůže být považován za aktivum nízké hodnoty. Oproti tomu, ve stejném standardu se vyjmenovávají typická aktiva nízké hodnoty, a to osobní počítače, mobilní telefony a menší vybavení kanceláře. Jelikož odborná veřejnost vyžadovala bližší informace k výjimce, IASB uvedla v části podkladů pro formulaci závěrů, konkrétně v odstavci BC100, že při tvorbě výjimky měla na mysli nová aktiva s cenou do 5 000 USD. Uvedená hodnota má především poradní funkci, skutečné vyhodnocení jednotlivých případů závisí vždy na účetní entitě.

Lze si povšimnout i jistého problému v tomto přístupu. Cenu 5 000 USD je velmi složité posuzovat v podmínkách ekonomiky s jinou funkční měnou. Například, dle kurzu 22,621 CZK/USD publikovaného ČNB k 31. 12. 2019 lze částku v USD přepočítat na částku 113 105 CZK. Oproti tomu, k 20. 3. 2020 je dle ČNB kurz 25,406 CZK/USD, přepočtená částka z amerických dolarů je tedy rovna 127 030 CZK. Má to znamenat, že pokud je aktivum pořizováno v CZK, má být zkoumána cena v CZK? Pokud ano, jak reagovat na problém, že rozdíl v této částce mezi prosincem roku 2019 a březnem 2020 je téměř 14 000 CZK? Rozhodně nemůže být správné zaměřovat se na zjištění hodnoty.

Přístup nízké hodnoty aktiv naráží na dosavadní principy IFRS. Rozhodně není v souladu s významností. Zde se hodí posudek pana Zhanga a jeho druhý důvod k nesouhlasnému stanovisku pro schválení IFRS 16. Jeho součástí je vyjádření, že uvedená výjimka může být nevhodným precedentem k dalšímu uvolnění významnosti ve standardech a častějšímu převážení důležitosti nákladů nad přínosy (IFRS Foundation 2019a). Je tedy otázkou, zda by celá výjimka neměla být určitým způsobem potlačena, či zcela zrušena.

Jestliže je některá z praktických výjimek využita, nájem není vykázán na rozvaze, ale je rovnoměrně vykazován v nákladech v průběhu celé doby nájmu. Kromě rovnoměrného vykazování nákladů lze zvolit i jinou systematickou bázi, která dokáže zobrazit postup získávání užitků z aktiva.

V případě, kdy nájem nespadá do praktických výjimek, je důležité jej kapitalizovat. Identifikací nájmu vzniká jak právo k užívání aktiva, tak i leasingový závazek. Leasingový závazek je vypočítán metodou současné hodnoty a je zachycen na straně závazků. Právo k užívání je zachyceno na straně aktiv. Do jeho výše vstupuje hodnota leasingového závazku, platby před začátkem leasingu, počáteční přímé náklady a případná výše rezervy na uvedení aktiva do původního stavu. Hodnota práva z užívání může být ještě snížena o pobídky uskutečněné pronajímatelem. Jakým způsobem vstupují parametry do výpočtů, je uvedeno v následující podkapitole.

5.2 Parametry vstupující do výpočtů současné hodnoty u nájmů

Důležitým prvkem leasingů jsou postupné platby v průběhu trvání nájmu. U předchozích kapitol byla na příkladech uvažována vždy jedna platba. Tímto přístupem se tedy výpočet současné hodnoty u leasingů liší. K výpočtům se využívá Vzorec 5 uvedený v kapitole Složené úročení. Prvním definovaným parametrem je CF, tedy peněžní toky v jednotlivých obdobích. Jedná se o fixní leasingové platby sjednané mezi subjekty ve smlouvě. K takovým platbám mohou být dále přičteny variabilní platby závislé na sazbě či indexu. Dále je ve výpočtu zahrnuta záruka zůstatkové hodnoty, jenž je vázána na konec doby leasingu, případná hodnota kupní opce, pokud bude pravděpodobně uplatněna, a pokuta z předčasného ukončení nájmu, znovu pouze v případě pravděpodobného dřívějšího ukončení nájmu.

Samostatnou částí splátek mohou být i neleasingové komponenty. Pokud smlouva obsahuje leasing, účetní jednotka by měla rozlišit platby související s předmětem nájmu a platby s ním nesouvisející. V takovou chvíli jsou leasingové platby součástí práva z užívání a neleasingové platby jsou vykazovány systematickým způsobem v nákladech[11]. Pokud však účetní jednotka nemá zájem oddělovat neleasingové komponenty, v rámci praktické výjimky nemusí tento proces uskutečnit a může vykazovat nájem celkově i s neleasingovými komponenty, to vše u jedné třídy podkladových aktiv.

V prvním odstavci se nachází zmínka o variabilních platbách. Do výpočtu se zahrnují pouze takové, které závisí na sazbě či indexu, a to v takové výši, v které jsou jisté v okamžiku zachycení leasingu. Jiné variabilní platby se do výpočtu leasingu nezahrnují. Například, jsou-li roční leasingové platby definovány pouze na výši obratu dosaženého za daný rok, leasing nelze spolehlivě ocenit a následně ani nelze vykázat na rozvaze. Je možné si povšimnout mírné odlišnosti mezi postupy standardů IFRS 15 a IFRS 16. V IFRS 15 se zahrnují variabilní platby dosažené s vysokou pravděpodobností, avšak v IFRS 16 se variabilní platby nezahrnují, ani když je jejich výše vysoce pravděpodobná.

Jako další z parametrů lze zmínit n, přičemž platí, že n může nabývat hodnot od 0 do t. Hodnota 0 je vztažena k okamžiku počátku leasingu, ke kterému veškerá ostatní období vztahujeme. Hodnota t značí dobu nájmu, tedy počet období mezi počátkem leasingu a předpokládaným koncem leasingu. Určení doby nájmu je klíčové pro jakékoliv další rozhodování, nejen z důvodů využití krátkodobé výjimky.

Dobou nájmu je nevypověditelná doba nájmu, tedy doba, při které nelze ukončit nájem nebo lze ukončit nájem pouze za vysoké pokuty. Doba nájmu dále může obsahovat dobu opce na prodloužení, pokud je dostatečně jisté, že ji nájemce využije. Na druhou stranu, pokud leasing obsahuje opci na dřívější ukončení a nájemce ji pravděpodobně využije, doba od uplynutí předčasného ukončení leasingu do původního konce leasingu se do doby nájmu nezahrne. Do doby nájmu také nemůže být zahrnuta doba, ve které mají oba subjekty, nájemce i pronajímatel, možnost nájem ukončit.

[11] Pokud existuje jiný standard, pod který neleasingové komponenty spadají, postupuje se dle takového standardu.

Speciálním případem jsou smlouvy na dobu neurčitou, v kterých se často nachází krátké nevypověditelné doby nájmu. Zde je znovu jistým problémem nejasná úprava. Ve své podstatě, pokud má účetní entita mnoho nájmů na dobu neurčitou s nevypověditelnou dobou do jednoho roku, lze dle standardu uvažovat uplatnění krátkodobé výjimky na všechny tyto leasingy a tím se vyhnout aktivaci. Na otázku ohledně smluv na dobu neurčitou bylo vydáno v listopadu 2019 rozhodnutí IFRIC. Dle rozhodnutí musí účetní jednotka zvážit nejen smluvní podmínky, ale též širší ekonomické aspekty kontraktu. Pokud existuje oboustranně výhodný kontrakt, jehož brzké ukončení by oběma stranám vyvolalo širší ekonomické ztráty, měla by to účetní jednotka zohlednit v době nájmu (IFRIC 2019a). Tímto se tedy na smlouvy na dobu neurčitou vztahuje přísnější režim a je nutné je posuzovat z pohledu ekonomické podstaty.

Třetím využívaným parametrem je r, neboli diskontní sazba. V případě leasingů na straně nájemce může mít dvojí podobu. Nejdříve účetní jednotka zjistí, zda existuje implicitní úroková sazba leasingu. Jedná se o sazbu, která způsobí, že se současná hodnota všech leasingových plateb a nezaručené zbytkové hodnoty rovná reálné hodnotě najatého aktiva zvýšené o počáteční náklady pronajímatele. Je patrné, že pro nájemce je složité tuto sazbu určit, zvláště když potřebuje dodatečné informace od pronajímatele. Pokud tedy nelze tuto sazbu určit, může účetní jednotka využít jinou veličinu, a to přírůstkovou výpůjční úrokovou sazbu. Přírůstková výpůjční úroková sazba je popsána jako sazba, za kterou by si nájemce půjčil na obdobně dlouhou dobu s obdobným zajištěním peněžní prostředky, nezbytné k financování podobně hodnotného aktiva, jako je právo k užívání, v obdobném ekonomickém prostředí. Jedná se o relativně jasnou definici, avšak v praxi není pro každou společnost jednoduché takovou veličinu získat. Po prvotních nejasnostech bylo zároveň doporučeno, aby společnosti vycházely ze sazeb půjček se stejným splátkovým průběhem, a tyto sazby upravovaly o další charakteristiky leasingového závazku (IFRIC 2019b).

Parametry ve výpočtech současné hodnoty u nájmů jsou detailně popsány. Z takového pohledu je patrné, že se jedná o nový standard, který vyžadoval velmi důkladné zpracování před samotným vydáním. Problémem u nájmů může být definice diskontní sazby, jejíž zjištění může především pro menší jednotky znamenat komplikovaný a nákladný proces. V návaznosti na vidinu takového procesu mohou účetní jednotky definici obcházet a zjednodušovat své modely, tím však zkreslovat věrný a poctivý obraz účetnictví. Druhým problémem může být správné chápání doby nájmu v případě nájmů na dobu neurčitou. Ty jsou upraveny pomocí principu ekonomické podstaty, což je velmi těžce uchopitelné, především pro auditory a jiné externí subjekty.

5.3 Zveřejnění

Jak již bylo zmíněno v předchozích podkapitolách, v okamžiku počátku leasingu se vykáže právo z užívání na straně aktiv a leasingový závazek na straně pasiv v rozvaze. Leasingový závazek je dále

zvyšován o úroky a snižován o splacené částky. Případně mohou být později leasingový závazek i právo k užívání upraveny při modifikaci kontraktu.

Právo z užívání může být následně oceněno v závislosti na modelu, který účetní jednotka zvolí. Buď je využit model historických nákladů, kdy je aktivum odepisováno v návaznosti na standard IAS 16 Pozemky, budovy, zařízení, nebo je využit jiný model. Jiné modely zde značí ocenění v modelu přecenění dle IAS 16 a v modelu reálné hodnoty dle IAS 40, což je možné pouze pro investice do nemovitostí.

V rámci standardu IFRS 16 existuje mnoho požadavků na zveřejnění. Účetní jednotka musí vykázat v rozvaze právo z užívání buď zvlášť, či jako součást stejné skupiny aktiv. Pokud si zvolí druhou možnost, musí být zvlášť uvedeno v jaké skupině aktiv je najaté aktivum vykázáno. Leasingový závazek musí být v rozvaze oddělený od dalších závazků. Zároveň, odpisy z práva k užívání a úroky z leasingového závazku musí být ve výkazu o úplném výsledku hospodaření vykazovány odděleně.

V příloze v účetní závěrce by měla účetní entita vykázat veškeré leasingy na jediném místě, aby čtenář nemusel veškeré informace zdlouhavě hledat. Účetní jednotka vykáže odpisy práva k užívání za dané období, úrokové náklady z leasingového závazku, částku nákladů vztahující se ke krátkodobým leasingům a k leasingům nízké hodnoty, částku nákladů na variabilní platby nájmů, a mezi dalšími informacemi například i přírůstky k právu k užívání za vykazované období. Leasingový závazek by měl být vykázán dle IFRS 7 Finanční instrumenty: zveřejnění na základě analýzy splatnosti. Pokud existují další informace, které by mohly být pro uživatele účetní závěrky užitečné, měly by být taktéž zveřejněny.

5.4 Citlivostní analýza na příkladu leasingu u nájemce

Příkladů leasingu může být celá řada. Ve standardu IFRS 16 v části ilustrativní příklady lze najít vzory v nájmech železničních vozů, optických kabelů, letadel, maloobchodních jednotek i solárních farem. V názorném příkladu je rozebrán jeden z v praxi často využívaných nájmů, a to nájem kancelářského prostoru.

Příklad 3

Účetní jednotka OFICEE a.s. uzavřela na konci listopadu 2019 následující smlouvu.

Výňatek ze smlouvy o nájmu

I. Předmět smlouvy

a) Předmětem smlouvy je nájem nebytových prostor v 5. nadzemním podlaží objektu XXX v celkové výměře 208,8 m2 (konkrétní specifikace prostoru v Příloze 1 smlouvy).

II. Doba trvání smlouvy

a) Smlouva je uzavírána na dobu 3 let ode dne předání předmětu nájmu.

b) Smlouva je uzavřena na dobu určitou. Jestliže nájemce doručí do 6 měsíců před ukončením doby nájmu požadavek o prodloužení lhůty, nájem se prodlužuje o další 3 roky. K prodloužení lhůty může dojít nejvýše dvakrát.

c) 1. 12. 2019 proběhne fyzické předání předmětu nájmu nájemci. Pronajímatel se zavazuje předat prostory ve stavu způsobilém k užívání.

III. Cena a platební podmínky

a) Nájemné je sjednáno na 60 000 CZK/ měsíc bez DPH.

b) Kromě nájemného se nájemce zavazuje k platbě záloh za poskytované služby a k platbě servisních poplatků, dohromady ve výši 15 000 CZK/ měsíc.

c) Nájemné i se zálohami je splatné vždy do 1. dne měsíce, na který se nájemné vztahuje. Datum první splatné částky je 1. 12. 2019.

IV. Ukončení platnosti smlouvy

a) *Smlouva může být ze strany nájemce ukončena pouze v časovém období definovaném článkem II. Jestliže nájemce ukončí nájem v mezidobí, je povinen pronajímateli uhradit částku ve výši tří ročních nájmů.*

Nejen dle výše uvedeného předpokládáme, že smlouva splňuje veškeré požadavky standardu IFRS 16 a jedná se o smlouvu obsahující leasing. Účetní jednotka tedy musí vyhodnotit, jakým způsobem určí parametry vstupující do výpočtů. Nejdříve je nutné, aby management zhodnotil, jak dlouho budou kancelářské prostory využívané. Ze smlouvy vyplývají 3 možné doby nájmu. Nejkratší dobou jsou 3 roky. Pokud společnost využije první opci na prodloužení, je možné uvažovat 6 let. Ze smlouvy plyne, že je možné využít i druhou opci na další 3 roky. Pokud by byly využity obě opce, doba nájmu by se rovnala 9 rokům. Jiné možnosti prakticky nejsou, neboť ukončení mimo vyznačená data je sankcionováno vysokým odškodněním pronajímateli. V našem příkladě nejdřív zjistíme, jakým způsobem by vypadala výše leasingového závazku a práva k užívání při jednotlivých dobách.

Druhým krokem je zvolení diskontní sazby. Z výňatku smlouvy, a předpokládáme i z celé smlouvy, nelze určit implicitní úrokovou sazbu leasingu. Proto musí účetní jednotka volit přírůstkovou výpůjční úrokovou sazbu. Jak tuto sazbu zvolit?

Zodpovědné osoby se snažily určit přírůstkovou výpůjční sazbu. V závislosti na zvolené metodice mohli zvolit sazbu s velmi nízkým rizikem (3 % p.a.), se středně vysokým rizikem (6 % p.a.) nebo s vysokým specifickým rizikem (9 % p.a.).

Poslední vstupní veličinou jsou platby. V našem případě se nevyskytují variabilní platby, proto budou do výpočtů použity pouze platby fixní. V rámci smlouvy u fixních plateb lze rozlišit leasingovou a neleasingovou komponentu. Měsíční leasingové platby jsou konstantní ve výši 60 000 CZK a neleasingová komponenta je rovna 15 000 CZK měsíčně. Jelikož lze snadno oddělit uvedené částky,

účetní jednotka bude neleasingovou komponentu vykazovat odděleně. Zároveň účetní jednotka předpokládá, že uvedený poměr leasingových a neleasingových komponent odpovídá poměru jejich reálných hodnot. Není tedy potřebné platby přepočítat.

Jelikož účetní jednotka zjistila veškeré potřebné informace, je jejím dalším úkolem zjistit počáteční výši vykázaného práva k užívání a zároveň leasingového závazku. Nejdříve se vypočte leasingový závazek.

K výpočtu leasingového závazku lze využít Vzorec 6 či Vzorec 8, přičemž do obou se dosazují veškeré známé parametry. Ještě před dosazením musí být parametry z důvodů měsíčních plateb převedeny na měsíční bázi, tj. převedení úrokových sazeb z ročního formátu na formát v měsících a vyjádření času v měsících. Pro ilustraci jsou uvedeny ukázky části jednoho z výpočtů pro 3% úrokovou sazbu a nejkratší doby leasingu:

$$Leasingový\ závazek = \frac{60\,000}{(1+0{,}0025)} + \frac{60\,000}{(1+0{,}0025)^2} + \cdots + \frac{60\,000}{(1+0{,}0025)^{35}}$$

Aplikace: Vzorec 6

$$Leasingový\ závazek = 60\,000 * \frac{1-(1+0{,}0025)^{-35}}{0{,}0025}$$

Aplikace: Vzorec 8

Oba uvedené vzorce vedou ke stejnému výsledku. Pro samostatné výpočty je vhodnějším užití Vzorce 8, pokud jsou platby konstantní. Pokud platby konstantní nejsou, Vzorec 8 není možné využít a k výpočtům se použije pouze Vzorec 6.

Následující tabulka dokresluje, v jaké výši bude na počátku vykázán závazek z leasingu v jednotlivých scénářích.

		Doba trvání leasingu v letech		
		3 roky	6 let	9 let
Roční úroková sazba	3 %	2 008 346	3 898 884	5 626 900
	6 %	1 922 122	3 578 473	4 962 593
	9 %	1 840 959	3 293 576	4 403 591

Tabulka 7: Výše leasingového závazku na počátku doby nájmu v CZK, vlastní zpracování

Ve stejný okamžik bude vykázáno i právo z užívání. Výše práva z užívání bude tvořena hodnotou závazku z leasingu a zároveň platbou před počátkem leasingu, tj. prvními 60 000 CZK, které musely být uhrazeny do 1. 12. 2019. Výše práva z užívání k 1. 12. 2019 bude následující:

		Doba trvání leasingu v letech		
		3 roky	6 let	9 let
Roční úroková sazba	3 %	2 068 346	3 958 884	5 686 900
	6 %	1 982 122	3 638 473	5 022 593
	9 %	1 900 959	3 353 576	4 463 591

Tabulka 8: Výše práva z užívání na počátku doby nájmu v CZK, vlastní zpracování

Nyní, po výpočtu obou součástí vykázaného leasingu, lze přikročit ke srovnání částek při jednotlivých scénářích. Nejvyšší závazek z leasingu by byl vykázán při variantě 9 let s 3% úrokovou sazbou ve výši 5 626 900 CZK. Oproti tomu, nejnižší závazek by byl vykázán při uvážení 3 let doby leasingu a 9% úrokové sazbě, a to ve výši 1 840 959 CZK. Rozdíl těchto dvou variant je téměř 3,8 milionu CZK, nejnižší závazek je roven téměř třetině závazku nejvyššího. Z těchto čísel lze usoudit, že volba parametrů je v uvedeném příkladě klíčová, zejména s ohledem na významné odhady vztahující se ke smlouvě.

Je patrné, že s rostoucí úrokovou sazbou při nezměněných dalších parametrech klesá hodnota současného leasingového závazku. U doby leasingu je naopak závislost přímá, kdy s růstem uvažované doby roste i současný závazek. Je též patrné, že v našem případě má vyšší vliv určení doby leasingu. Jestliže se zdvojnásobí úroková sazba z 3 % na 6 %, je získaná současná hodnota o zhruba 86 000 až 664 000 CZK nižší v závislosti na zvolené době. Pokud je však zdvojnásoben počet let z 3 na 6, současná hodnota se zvýší zhruba o 1 452 000 CZK, respektive až 1 891 000 CZK dle volby scénáře.

Co jednotlivé volby parametrů znamenají pro dopad na některé finanční ukazatele? Dle Vernimmena et al. (2014, s. 205) se v praxi často využívá ukazatel poměru čistého dluhu k EBITDA, kdy se především banky zajímají o schopnost subjektu splácet své dluhy, tedy o jeho solventnost. Čím vyšších hodnot ukazatel dosahuje, tím déle se u společnosti přepokládá splácení jejích závazků. Uvedený ukazatel může být součástí takzvaných dluhových kovenantů[12], kdy finanční instituce určí maximální výši ukazatele. Pokud klient výši překročí, nebude již financován danou institucí a musí své závazky splatit (Vernimmen et al. 2014, s. 714).

Leasing by měl z ekonomické podstaty vstupovat do části ukazatele čistého dluhu. Konkrétně, čistý dluh by měl vzrůst o výši leasingového závazku. Zároveň, ukazatel EBITDA by neměl být ovlivněn. To z důvodu, že leasingový závazek je sice úročen a právo z užívání odepisováno, avšak ukazatel EBITDA promítá provozní zisk před úroky, zdaněním a odpisy, takže odpisy a úroky vyvolané leasingem ukazatel neovlivní. Z výše uvedeného vyplývá, že z hlediska našich scénářů ukazatel nejvíce vzroste při nejvyšším závazku z leasingu, tedy při scénáři 9 let a 3% p.a. úrokové sazby. Naopak, nejnižší hodnotu ukazatele společnost získá při aplikaci scénáře s 3 lety nájmu a 9% p.a. úrokovou sazbou.

[12] V originálním znění Debt covenants.

V předchozím odstavci je u zahrnování leasingového závazku do čistých dluhů použit podmiňovací způsob. Je to z důvodu neexistence definice čistých dluhů v IFRS. Jedná se o finanční ukazatel, který se může lišit dle subjektu, který jej kalkuluje. V současné době je standard IFRS 16 platný teprve krátce. Záleží na subjektech kalkulujících ukazatel, tedy především na bankách, jak rychle a jakým způsobem přenesou změnu ve výkaznictví do svých výpočtů. IASB již od počátku vydání standardu IFRS 16 předpokládá, že subjekty používající uvedené vzorce zahrnou veškeré leasingové závazky do výpočtů, a to především pro nové kontrakty pro financování od počátku účinnosti nového standardu (IFRS Foundation 2016, s. 60).

Mezi dalšími jsou ovlivněny i ukazatele zadluženosti. Například ukazatel celkové zadluženosti, jenž je poměrem cizích zdrojů ku celkovým aktivům, vzroste. O kolik vzroste, záleží na volbě parametrů. Znovu však platí, že s vyšší počáteční hodnotou leasingového závazku roste i daný ukazatel.

Jako vyhodnocení lze znovu zdůraznit volbu parametrů leasingu. Ani tento standard není kompletně jednoznačný a volbu parametrů musí zhodnotit management na základě skutečnosti. Nachází se zde místo pro možnou úpravu vykazovaných čísel a tím ovlivnění vykazované reality. V Příkladu 3 mohla být vykázaná čísla ovlivněna zejména skrze úvahy o délce nájmu. Je především na auditním subjektu, aby vyhodnotil reálné očekávání managementu a porovnal jej s vykazovaným očekáváním. Dle zveřejňovaných informací v příloze k účetní závěrce si vyhodnocení může provést i uživatel účetní závěrky, avšak záleží na kvalitě vykazovaných informací a množství najímaných aktiv. S růstem množství aktiv klesá přehlednost a je složité provádět úsudky o konkrétních aktivech.

Závěrem k příkladu je vhodné uvést, že účetní jednotka v následujících účetních obdobích odepisuje právo z užívání a zároveň umořuje závazek z titulu leasingu. Parametry jsou ponechávány stejné, jako na počátku leasingu. Pouze v případě modifikace kontraktu, například při zvýšení rozsahu najímaného prostoru, či při přehodnocení opce na prodloužení účetní jednotka přehodnocuje úrokovou sazbu i výši plateb a upravuje výši práva z užívání i hodnotu leasingového závazku.

Závěr

Práce primárně hledá odpověď na otázku, zda jsou ve vybraných standardech jasně definovány parametry vstupující do výpočtů současné hodnoty. Z jednotlivých kapitol lze poznat, že IFRS ve většině případů popisuje vstupy detailně. Výjimkou je použití parametru úrokové sazby v případě rezerv, kdy je definice velmi rozvolněna a neposkytuje účetním jednotkám dostatečnou podporu při sestavování účetních závěrek. Zároveň může způsobit omezení ve srovnání položky rezerv mezi dvěma entitami, které sice vykazují dle stejných standardů, avšak postupují odlišně. Jedná se o jediný výrazný nedostatek v rámci definic, proto lze tvrdit, že jsou definice vstupů dostatečné.

Zároveň, definice mohou být v některých případech velmi komplikované a mohou klást vysoké nároky především na menší účetní jednotky, což je příkladem diskontní sazby v případě leasingů u nájemce. To však není problémem nedostatku formulací definic, ale spíše otázkou k diskusi ohledně rovnováhy mezi užitky a náklady požadovaných informací. Druhou variantou může být komplikovanost definic pro jiné subjekty, především pro auditory, což je příklad definice doby v případě nájmů na dobu neurčitou. Taková komplikace spíše zvýhodňuje entity a není díky ní zamezeno možnému zkreslení vykazovaných informací. Celkově jsou však definice nastavené takovým způsobem, aby umožnily entitám respektovat věrné a úplné zobrazení skutečnosti. A takový způsob je jistě při tvorbě definic žádoucí.

V rámci analýzy citlivosti je nutné konstatovat, že se ve všech zkoumaných standardech vyskytuje odhad alespoň jednoho z parametrů, v příkladu rezerv je využit odhad dokonce u všech vstupů. Všechny odhady jsou vysoce citlivé a s každým odhadem roste nárok na audit účetní jednotky, a tím i nárok na samotné auditory. Detailní vlivy změn parametrů jsou vykázány v kapitolách citlivostních analýz a nelze všeobecně konstatovat, jaké parametry mají větší vliv než jiné. Vždy záleží na skutečném případu a na možných vstupech. Důležité je však uvědomit si, že jakákoliv změna v účetních výkazech neznamená pouze přepis jednoho čísla druhým. Tato změna může mít i jiné následky, například může ovlivnit některé finanční ukazatele a tím ovlivnit i běžnou činnost společnosti. K takovému myšlení vedou úvahy načrtnuté v kapitolách citlivostních analýz.

Posledním dílčím cílem bylo pohlédnutí na princip současné hodnoty v rámci IFRS jako celku, tedy pomyslné celkové shrnutí jeho zastoupení. Jak často je na něj v rámci standardů odkazováno? Problematika je řešena v druhé kapitole práce a plyne z ní, že téměř 2/3 všech platných standardů přímo zmiňují respektování principu současné hodnoty peněz. Kromě toho je princip současné hodnoty zmíněn i v koncepčním rámci, a tudíž lze konstatovat, že vychází ze základních principů stanovených pro IFRS. Z takového pohledu lze potvrdit, že současná hodnota peněz je v rámci celých Mezinárodních standardů důležitá. Je jejich pevnou součástí. Účetní jednotky by se měly technikou současné hodnoty zabývat a dobře ji ovládat. Je téměř jisté, že se s ní v účetní praxi setkají.

Pokud by se technika současné hodnoty explicitně přijímala i do jiných účetních legislativ, byla by ve větší míře vhodná v aktuálním znění dle IFRS. Záleželo by však i na místních zvyklostech a dalších okolnostech, například velikosti trhu, aktivitě na trhu či na množství subjektů na trhu. Zároveň by aplikace takové techniky zvýšila požadavky na účetní jednotky a auditory, což by mohlo mít další možné následky, jako třeba zvýšení nákladů na finanční reporting či zvýšení ceny služby auditu. Vždy záleží na vyvážení užitků a nákladů plynoucích ze změny. To by muselo být při přijetí nové techniky vždy předem důkladně vyhodnoceno.

Zdroje

BAKKER, Erwin, Salim ALIBHAI, T V BALASUBRAMANIAN, Kunal BHARADVA, Asif CHAUDRY, Danie COETSEE, James DOUGHERTY, Chris JOHNSTONE, Patrick KURIA, Christopher NAIDOO, J RAMANARAYANAN, Edward RANDS, Darshan SHAH a Minette VAN DER MERWE, 2019. *Wiley Interpretation and Application of IFRS Standards*. Newark, UNITED KINGDOM: John Wiley & Sons, Incorporated. ISBN 978-1-119-57732-4.

ČNB, 2020. *Cílování inflace v ČR - Česká národní banka* [online] [vid. 2020-03-11]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/cilovani/

DVOŘÁKOVÁ, Dana, 2017. *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS*. 5. vydání. Brno: BizBooks. ISBN 978-80-265-0692-8.

EUROPEAN COMMISSION, 2008. *Nařízení komise (ES) č. 1126/2008* [online]. 3. listopad 2008. [vid. 2020-01-30]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20200101&from=EN

GORNIK-TOMASZEWSKI, Sylwia a Yeong C. CHOI, 2018. The Conceptual Framework: Past, Present, and Future. *Review of Business; New York*. **38**(1), 47–58. ISSN 00346454.

IFRIC, 2011. *Inclusion of own credit risk in discount rate* [online]. 2011. [vid. 2020-01-22]. Dostupné z: https://cdn.ifrs.org/-/media/feature/supporting-implementation/agenda-decisions/ias-37-inclusion-of-own-credit-risk-in-discount-rate-march-2011.pdf

IFRIC, 2019a. *Lease Term and Useful Life of Leasehold Improvements* [online]. listopad 2019. [vid. 2020-03-22]. Dostupné z: https://cdn.ifrs.org/-/media/feature/supporting-implementation/agenda-decisions/ifrs-16-ias-16-lease-term-and-useful-life-of-leasehold-improvements.pdf

IFRIC, 2019b. *Lessee's Incremental Borrowing Rate (IFRS 16 Leases)* [online]. září 2019. [vid. 2020-03-22]. Dostupné z: https://cdn.ifrs.org/-/media/project/lessees-incremental-borrowing-rate/ifrs-16-lessees-incremental-borrowing-rate-september-2019.pdf

IFRS FOUNDATION, 1999. *IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets* [online]. 1. červenec 1999. [vid. 2020-01-30]. Dostupné z: http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS37.pdf

IFRS FOUNDATION, 2016. *Effects Analysis, IFRS 16 Leases* [online]. leden 2016. [vid. 2020-03-28]. Dostupné z: https://cdn.ifrs.org/-/media/project/leases/ifrs/published-documents/ifrs16-effects-analysis.pdf

IFRS FOUNDATION, 2018. *IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers* [online]. 1. leden 2018. [vid. 2020-01-30]. Dostupné z: http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IFRS15.pdf

IFRS FOUNDATION, 2019a. *IFRS 16 Leases* [online]. 1. leden 2019. [vid. 2020-02-23]. Dostupné z: http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IFRS16.pdf

IFRS FOUNDATION, 2019b. *Project summary – Discount rates in IFRS Standards* [online]. únor 2019. [vid. 2020-01-24]. Dostupné z: https://cdn.ifrs.org/-/media/project/discount-rates/project-summary.pdf

KOVANICOVÁ, Dana, 2005. *Finanční účetnictví světový koncept IFRS/IAS*. 5. aktualizované. Praha: BOVA POLYGON. ISBN 80-7273-129-7.

NOVOTNÝ, Jan, 2008. *Časová hodnota peněz v účetnictví*. Praha. Vysoká škola ekonomická v Praze.

PINTO, Jerald E., 2020. *Equity Asset Valuation* [online]. Newark, UNITED STATES: John Wiley & Sons, Incorporated [vid. 2020-04-30]. ISBN 978-1-119-62819-4. Dostupné z: http://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=6028174

RADOVÁ, Jarmila, Petr DVOŘÁK a Jiří MÁLEK, 2013. *Finanční matematika pro každého*. 8. rozšířené vydání. Praha 7: GRADA Publishing a.s. ISBN 978-80-247-4831-3.

SEO, Youngmi a Angus THOMSON, 2016. Accounting Judgments on Terms of Likelihood in IFRS: Korea and Australia. In: [online]. B.m.: KASB and AASB [vid. 2020-03-08]. ISBN 979-11-86085-04-2. Dostupné z: https://www.aasb.gov.au/admin/file/content102/c3/July_2016_(KASB-AASB)%20Accounting%20Judgments%20on%20Terms%20of%20Likelihood%20in%20IFR....pdf

ŠOBA, Oldřich a Martin ŠIRŮČEK, 2017. *Finanční matematika v praxi*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: GRADA Publishing a.s. ISBN 978-80-271-0250-1.

ŠRÁMKOVÁ, Alice a Martina KŘIVÁNKOVÁ, 2017. *Mezinárodní standardy účetního výkaznictví – praktické aplikace*. 7. aktualizované vydání. Praha: INSTITUT CERTIFIKACE ÚČETNÍCH a.s. ISBN 978-80-87985-10-6.

VAŠEK, Libor, David PROCHÁZKA a Alice ŠRÁMKOVÁ, 2019. *ÚČETNICTVÍ – VÝKAZNICTVÍ vybrané oblasti IFRS*. 3. aktualizované vydání. Praha: INSTITUT CERTIFIKACE ÚČETNÍCH a.s. ISBN 978-80-87985-20-5.

VERNIMMEN, Pierre, Pascal QUIRY, Yann LE FUR, Maurizio DALLOCCHIO a Antonio SALVI, 2014. *Corporate Finance: Theory and Practice*. New York, UNITED KINGDOM: John Wiley & Sons, Incorporated. ISBN 978-1-118-84932-3.